

UiO : **Det juridiske fakultet**

Arbeidsulykkebegrepet ved personløft

En framstilling av arbeidsulykkebegrepets rekkevidde og helsepersonellets erstatningsrettslige vern ved yrkesskader som følge av personløft

Kandidatnummer: 552

Leveringsfrist: 25.april 2023

Antall ord: 13 741

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Tema og bakgrunn	1
1.2	Problemstillinger og perspektiv	2
1.3	Avgrensninger og presiseringer	3
1.4	Rettskilder og metode	4
1.5	Begrepsbruk	9
1.6	Den videre framstillingen	10
2	RETTSLIGE UTGANGSPUNKTER	11
2.1	Rettsutviklingen	11
2.2	Lov om yrkesskadetrygd	12
2.3	Lov om folketrygd – en offentlig ordning	13
2.4	Lov om yrkesskadeforsikring – en privat ordning	13
2.5	Forholdet mellom ordningene	14
2.6	Deloppsummering	17
3	ARBEIDSULYKKEBEGREPET	18
3.1	Generelt om inngangsvilkårene	18
3.2	Det markerte ulykkesbegrepet	19
3.2.1	En «plutselig eller uventet» hendelse	19
3.2.2	En form for relativisering	20
3.2.3	En «ytre hending»	21
3.3	Det avdempede ulykkesbegrepet	23
3.3.1	En «konkret tidsbegrenset» hendelse	24
3.3.2	En «ytre hending»	25
3.3.3	Et avvik	26
3.3.4	Tunge løft	27
3.4	Løft av ting vs. løft av personer	28
3.5	Deloppsummering	29
4	TYPETILFELLER VED PERSONLØFT	30
4.1	Vurderingstema	30
4.2	Normalt løft	30
4.3	Avvik fra normale arbeidsrutiner	32
4.4	Spesielt tunge løft	34
4.5	Kontrollert og planlagt personløft	36
5	OPPSUMMERING	37
5.1	Refleksjoner	39
5.2	Veien videre	40
6	KILDELISTE	42

1 INNLEDNING

1.1 Tema og bakgrunn

Tema for denne avhandlingen er retten til yrkesskadeerstatning ved påført personskade som følge av personløft. Formålet med oppgaven er å klarlegge omfanget av begrepet «arbeidsulykke», spesielt i forhold til hva som anses å være en dekningsmessig yrkesskade etter yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav a¹, jf. folketrygdloven § 13-3 annet ledd.

Folketrygdloven § 13-3 definerer yrkesskade som en «personskade, en sykdom eller et dødsfall som skyldes en arbeidsulykke som skjer mens medlemmet er yrkesskadedekket». Arbeidsulykkebegrepet stiller særlige krav til den skadevoldende hendelsen. Oppgaven tar sikte på å presisere innholdet i begrepet «arbeidsulykke» i lys av relevant rettspraksis.

Yrkesskadene utgjør et viktig samfunnsproblem og gir samfunnet et stort ansvar. En yrkesskade kan gi grunnlag for krav på ytelser både fra folketrygden og arbeidsgiverens forsikringsselskap.² Yrkesskadeforsikringsloven § 3 regulerer arbeidsgiverens plikt til å tegne yrkesskadeforsikring for sine ansatte. Dette objektive ansvarsgrunnlaget er en god ordning som sikrer arbeidstakere, men veien fra et alminnelig løft til en godkjent yrkesskade er ikke opplagt. En ordinær løfteskade vil normalt ikke godkjennes av NAV eller ansvarlig forsikringsselskap uten at ulykkesvilkåret er innfridd.

Antall meldte yrkesulykker varierer med aktiviteten i ulike næringer. Til tross for stort fokus på helse, miljø og sikkerhet er det fortsatt mange som utsettes for arbeidsskader hvert år. Tall fra SSB viser 23 201 rapporterte arbeidsulykker fra arbeidsgiver til NAV i 2021. Yrkesskaderapport over forsikringsmeldte skader fra Finans Norge viser at pleie- og omsorgsarbeidere er blant dem som skader seg mest i arbeid, oftest under utførelse av løft i ubekvemme stillinger. Det problematiske aspektet ved dette er at en helsefagarbeider som løfter en pasient fra rullestolen og blir varig skadet risikerer å måtte bære konsekvensene selv. I den anledning oppstår det spørsmål om hendelsen er en ulykke som kan godkjennes som yrkesskade.

¹ Denne og andre lover nevnt i oppgaven er fullstendig referert til i litteraturlisten.

² Narvland (2021) s. 28.

Statistikken viser at antall skader er relativt mange, og løfteskader utgjør 5% av årsaken til de meldte yrkesulykkene i perioden 2002 – 2020.³ I rapport fra Statens arbeidsmiljøinstitutt vises det at sykepleiere er gruppen med høyest skaderisiko blant kvinner.⁴ NAV rapporterer at i perioden 2016 – 2022 var det kun 70% av vedtatte saker som ble godkjent som yrkesskade.⁵ Det er mange «løft» i helsetjenesten, men varig skade som følge av personløft likestilles ikke automatisk med en godkjent yrkesskade det det mangler et klart ulykkesmoment. Norsk sykepleierforbund bruker tall og rapporter fra Forskningsstiftelsen Fafo for å fremheve at sykepleiere og annet helsepersonell står i en utsatt stilling når det gjelder spørsmålet om å få godkjent skader de blir påført i forbindelse med løft av pasienter.⁶

På bakgrunn av dette er det interessant og aktuelt å gjøre rede for innholdet av arbeidsulykkebegrepet ved løfteskader. Hovedtema for den videre fremstilling er arbeidsulykkebegrepet ved personløft.

1.2 Problemstillinger og perspektiv

Arbeidsulykkebegrepet er et aktuelt tema med et stort omfang innen personskadeerstatningsretten. Folketrygdloven og yrkesskadeforsikringsloven regulerer grunnlaget for noen av de viktigste ytelsene i arbeidslivet.

Ordinære løfteskader er ikke dekket av loven dersom hendelsen ikke er en arbeidsulykke. Løft av mennesker utgjør i prinsippet en større utfordring enn andre tunge løft. Dette begrunnes med at en gjenstand kan slippes dersom løftet blir for tungt, mens personløft må utføres på en forsiktig måte som ivaretar pasienten. I denne oppgaven har jeg derfor valgt å se nærmere på typetilfeller ved løfteskader som oppstår i forbindelse med personløft. I oppgaven reiser jeg to sentrale problemstillinger. Den første problemstillingen omhandler arbeidsulykkebegrepets rekkevidde og hvilke vurderingsmomenter som er viktige for å etablere yrkesskadeansvar.

Spørsmålet om hvorvidt det foreligger en ulykkeshendelse er avgjørende for om skadelidte kan få sin skade godkjent som yrkesskade. Et av hovedhensynene med yrkesskadedekningen tar sikte på å underbygge arbeidslinjene ved å stimulere til høy og lengre arbeidsdeltakelse og

³ DAYSY-rapport (2022) s. 20.

⁴ Gravseth (2010) s. 17.

⁵ NAV/Kunnskapsavdelingen – se vedlegg 1.

⁶ Fafo-rapport (2012:45).

holde arbeidstakerne skadesløse ved å gi dem full erstatning for yrkesskader på objektivt grunnlag.⁷ Samfunnsmessig er det viktig at deknningen fanger opp alle arbeidstakere slik at det ved skade eller sykdom mottas hjelp i form av offentlige og private ytelser, noe som sikrer at arbeidstaker kommer raskere tilbake i arbeid. Det kommer stadig nye rettsavgjørelser og uttalelser som viser at *arbeidsulykkebegrepet* er et sentralt tema. Spesielt skader i forbindelse med løft av pasienter er en type risiko som medfører en stor usikkerhet rundt hva som er gjeldende rett og oppgaven tar sikte på å følge utviklingen i lovgivning og rettspraksis. Den andre problemstillingen blir derfor i hvilken grad rettsanvendelsen av gjeldende rett er konsekvent og egnet til å oppfylle hensynene bak yrkesskadeforsikringen, samt ivaretar helsepersonalets erstatningsrettslige vern.

1.3 Avgrensninger og presiseringer

I tillegg til at det må foreligge en arbeidsulykke er det flere vilkår som må være oppfylt når en arbeidstaker blir utsatt for en skade på jobb. Det følger av folketrygdloven § 13-3 at medlemmet må være yrkesskadedekket, at det må foreligge en fysisk eller psykisk skade som gjør det nødvendig med medisinsk hjelp, og at det må det være årsakssammenheng mellom arbeidsulykken og skaden som søkes godkjent som yrkesskade. Oppgaven behandler ikke bevisspørsmål relatert til krav om tidsnær dokumentasjon. Det er kun de problemstillingene som knytter seg til arbeidsulykkespørsmålet som vil bli drøftet.

Bedriftsvilkårene og inngangsvilkårene om hvem som er omfattet av den vernede personkretsen etter folketrygdloven kapittel 13 er både viktige og komplekse problemstillingene, men behandles ikke i den grad de ikke bidrar til å svare denne oppgaven. Andre forhold knyttet til skadelidtes medvirkning ved uaktsom atferd vil heller ikke bli behandlet.

Mange interessante spørsmål vedrørende rett til yrkesskadedekning knytter seg også til yrkessykdommer. Dette er et omfattende system som faller utenfor fremstillingen her. Helsefagarbeidere er en av de mest utsatte gruppene for belastningslidelser. Arbeidsulykkebegrepet er negativt avgrenset mot belastningslidelser, jf. folketrygdloven § 13-3 tredje ledd. Dette skyldes økonomiske og administrative konsekvenser, jf. NOU 2008:11 kapittel 24.9 og 24.10. I denne oppgaven har jeg valgt å avgrense temaet mot belastningslidelser.

⁷ Ot.prp.nr. 44 (1988-1989) s. 40.

Det har blitt lagt til grunn i praksis at når det gjelder løfteskader, må det skilles mellom løft av personer og løft av ting.⁸ Med hensyn til oppgavens størrelse vil denne framstillingen handle om personløft. Avgjørelser om løft av ting vil bli brukt som eksempel i den grad de bidrar til et helhetlig perspektiv av oppgavens problemstillinger. Oppgaven avgrenses mot løft som kan falle inn under unntakstilfeller omfattet av yrkesskedeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c).

En viktig del av masteroppgaven har vært å kartlegge og systematisere argumenter og vurderingsmomenter fra rettspraksis. En betydelig del av yrkesskadedvistene som har blitt behandlet det siste årene omhandler arbeidsskader ved løft, og en ikke-ubetydelig del omhandler helsepersonell som skader seg på jobb i forbindelse med løft eller forflytting av pasienter. I denne oppgaven har jeg valgt å legge hovedvekten på helsepersonellens erstatningsrettslige vern ved løfteskader med et ønske om å bidra til en klargjøring i denne delen av erstatningsretten.

1.4 Rettskilder og metode

I første omgang vil den juridiske metoden ligge i å formidle reglene og systemet på en oversiktlig måte ut fra en analyse av rettskildematerialet. Yrkesskadeerstatningslovens rettsområde bærer elementer fra både erstatningsretten, forsikringsretten og trygderetten. Denne oppgaven vil som nevnt omhandle kravene til *arbeidsulykke*, spesielt i forhold til hva som anses å være en dekningsmessig yrkesskade i forbindelse med personløft.

Oppgaven anvender alminnelig akseptert juridisk metode, slik den fremgår av Torstein Eckhoffs metodelære.⁹ For å besvare denne oppgaven har utgangspunktet blitt tatt i lovteksten og hva som følger av lovens ordlyd, som videre presiseres og suppleres i lys av forarbeidene, rettspraksis, juridisk teori og reelle hensyn. I det videre gis en kort fremstilling over rettskildet.

Loven er den primære rettskilden til løsning av rettsspørsmål og skal utrykke rettsreglene.¹⁰ Yrkesskedeforsikringens primære rettskilder som hjemler yrkesskadedekningen er Lov om

⁸ Skillet mellom løft av ting og løft av personer blir lagt til grunn i TRR-1996-391 og TRR-2004-2910, og det blir senere stadfestet av Høyesterett i *Pallekjennelsen* inntatt i Rt. 2007 s. 882 (avsnitt 22). Dommen er fulgt opp i praksis, se for eksempel i TRR-2018-510.

⁹ Eckhoff (2001) s. 23

¹⁰ Knophs (2004) s. 5.

yrkesskadeforsikring av 16.juni 1989 nr. 65 (yrkesskadeforsikringsloven, forkortet yforsl.), og Lov om folketrygd av 28.februar 1997 nr. 19 (folketrygdloven, forkortet ftrl.).

Forarbeidene kan bidra til å belyse lovgivers hensikt med loven og kan inneholde veiledende utsagn om tolkning av de enkelte paragrafene.¹¹ De viktigste forarbeidene til yrkesskadeforsikringsloven er NOU 1988:6 «Erstatning og forsikring ved yrkesskade» og Ot.prp. nr. 44 (1988 – 1989) «Om lov om yrkesskadeforsikring» s. 89. De relevante forarbeidene til folketrygdloven er NOU 1990:20 «Forenklet folketrygdlov» og Ot.prp. nr. 29 (1995 – 1995) «Om ny lov om folketrygd (folketrygdloven)».

Det følger av lovforarbeidene til yrkesskadeforsikringsloven at uttrykket «arbeidsulykke» skal forstås på samme måte som er ment i folketrygdloven, jf.: «[o]rdlyden er den samme som i folketrygdloven § 11-4 nr. 1 og skal også forstås på samme måte», med den presisering at «[t]rygderettspraksis kan (...) gi veiledning ved tolkningen».¹²

Legaldefinisjonen til arbeidsulykkebegrepet er i dag nedfelt i folketrygdloven § 13-3 andre ledd. Det følger av trygdlovens forarbeider at denne definisjonen er en kodifisering av det som ble lagt til grunn i praksis.¹³ Selv om det standpunkt trygdemyndighetene tar i den enkelte sak ikke er bindende i forhold til yrkesskadeforsikringen, er det hensiktsmessig å analysere den senere tidsutvikling av arbeidsulykkebegrepet i underinstansene.

Høyesterett legger samme forståelse til grunn i eksempelvis *Skygge* inntatt i Rt. 2005 s. 157. Retten tar utgangspunkt i lovforarbeidene og siterer Justisdepartementets uttalelse om *arbeidsulykkebegrepet* i avsnitt 31. Når det gjelder den rettskildemessige verdien av Trygderettens avgjørelser, uttaler førstvoterende i avsnitt 45 at avgjørelser av Trygderetten må «tillegges vekt i den utstrekning de kan tas som uttrykk for eller har gitt seg utslag i en fast og konsistent praksis».¹⁴

Fra senere tid er NOU 2004:3 Arbeidsskadeforsikring relevant. Det følger av utvalgets mandat at formålet med arbeidet er å oppdatere yrkesskadereglene i tråd med samfunnsutviklingen

¹¹ Taraldrud (2018) s. 69.

¹² Ot.prp.nr. 44 (1988-1989) s. 89.

¹³ Ot.prp.nr. 29 (1995-1996) s. 131.

¹⁴ Dette har Høyesterett fulgt opp i *Palle* (Rt. 2007 s. 882, avsnitt 32) og *Bolteløft* (Rt. 2008 s. 1646, avsnitt 32).

som har skjedd siden 90-tallet, samt vurdere hvordan yrkesskadesystemet bør organiseres for å møte fremtidens utfordringer. NOU 2004:3 og andre aktuelle utredninger som inneholder uttalelser om gjeldende rett har rettskildemessig vekt i kraft av å være et informativt dokument skrevet av et faglig tungt utvalg spesialisert på området.

Ved Stortingsmelding Meld.St. 6 (2013 – 2014) ble proposisjon Prop. 193 L (2012 – 2013), som fulgte opp NOU 2004:3, trukket tilbake av regjeringen begrunnet i at det var ønskelig å «foreta en samlet vurdering av forslagene i proposisjonen og de gjenstående elementene i en ny reform, og tar deretter sikte på å fremme forslag til ny reform på yrkesskadeområdet».¹⁵ Utredningen har blitt fulgt opp i Innst. 383 S (2020-2021) avgitt 04.mai 2021. Det var antatt å foreligge et ferdig arbeid innen utgangen av desember 2022, men som per april 2023 er fortsatt ikke forelagt.

I forarbeidene til folketrygdloven noteres at arbeidsulykkebegrepet har «fått et nokså klart innhold».¹⁶ Det er likevel behov for videre avklaring når det gjelder helsepersonell som blir utsatt for skade i arbeid. Lovens ordlyd omfatter ikke uttrykkelig løfteskader. Arbeidslivet er dynamisk og i takt med samfunnsutviklingen endrer ulykkeskomponenten seg også. En analyse av senere underrettspraksis viser at det har vært en økning i saker der ulykkesbegrepet er sentral. Dette er en tendens som kan tolkes dithen at det har skjedd en endring, spesielt ved personskader hvor retten ikke gir et klart svar og vurderingene er skjønnsmessige.

En viktig del av arbeidet med denne avhandlingen har vært å lese og kartlegge samtlige avgjørelser med særlig fokus på konkrete ankesaker som angår helsepersonell og arbeidsulykke ved personløft. Jeg har gjennom arbeidet med oppgaven lest samtlige dommer, kjennelser, avgjørelser, vedtak og uttalelser knyttet til oppgavens tema, som har blitt publisert fram til midten av april 2023. Relevant rettspraksis er hentet hovedsakelig fra Lovdata og Finansklagenemda.

Aktuelle søkeord med trunkering i Lovdata Pro har vært «løfteskade», «arbeidsulykke», «yrkesskade», «løft av pasient», «sykepleier», «uheldig personløft». I tillegg til søk for relevant rettspraksis har jeg abonnert meg til daglige oppdateringer fra Lovdata Pro om hva som er

¹⁵ Innst. 382 S (2020–2021).

¹⁶ Ot.prp.nr. 29 (1995-1996) s. 130.

nytt på yrkesskadeerstatningsområdet, for nye kjennelser fra Trygderetten og nye uttalelser fra Finansklagenemnda Person. Daglige eller ukentlige varslinger fra Lovdata Pro i perioden fra november 2022 til april 2023 har bidratt til en dagsaktuell samling av avgjørelser, kjennelser og uttalelser. Disse vil jeg komme tilbake til i oppgavens kapittel 4.

Prinsipielle dommer fra Høyesterett som omhandler arbeidsulykkebegrepet vil bli brukt til å presentere innholdet i ulykkesmomentet, selv om hovedproblemstillingen ikke behandler oppgavens tema spesifikt. De sentrale avgjørelsene er av stor betydning i klarleggingen av arbeidsulykkebegrepets rekkevidde og brukes ofte av underinstanser og forvaltningsorganer.

Blant de mest kjente dommene som har vært med på å justere og konkretisere arbeidsulykkebegrepet nevnes *Skygge* (Rt. 2005 s. 1757), *Fotballskade* (Rt. 2006 s. 1642), *Palle* (Rt 2007 s. 882) og *Musikklærer* (Rt 2009 s. 1626). Den rettskildemessige verdien av rettspraksis fra Høyesterett består først og fremst i prinsipielle uttalelser som kan tillegges en tung rettskildemessig vekt.¹⁷ Selv om avgjørelsene ikke kan anvendes direkte på saker som gjelder helsepersonell og personløft, vil avgjørelsene kunne anvendes som eksempler for juridisk metode og argumentasjon som legges til grunn for ulykkesvilkåret.

Finansklagenemnda er et godkjent klageorgan som uttaler seg årlig om saker i forbindelser med forsikringsoppgjør.¹⁸ Praksis fra nemda knyttet til yrkesskedeforsikringsloven er ikke bindende for partene og avgjørelser kan overprøves av domstolene. I utgangspunktet har uttalelsene heller ikke en avgjørende betydning ved lovtolkningen. Selv om nemdspraksis ikke blir brukt for å fremstille gjeldende rett, vil uttalelsene gi verdifulle innspill når det gjelder argumenter for og imot godkjenning av skader ved personløft som arbeidsulykke.¹⁹

I *Fotballskade* (Rt. 2006 s. 1642) avsnitt 34 fastslår Høyesterett at Trygderettens avgjørelser tillegges betydelig vekt. Trygderetten og Finansklagenemnda er de to instansene som behandler flest spørsmål vedrørende godkjenning av personløft som yrkesskade. Senere tids rettsutvikling har skjedd i Trygderetten eller i nemden. Det er mange saker som angår personløft

¹⁷ Andenæs (2009) s. 84.

¹⁸ Brynildsen (2014) s. 762.

¹⁹ Ifølge årsberetningen for 2020 og 2021 avga klagenemnda henholdsvis 170 og 204 avgjørelser i FinKN Person. Senere i oppgaven vil jeg referere til og bruke uttalelser vedrørende helsepersonell som har sendt inn klage i forbindelse med godkjenning av yrkesskade som følge av personløft.

som klages inn til Finansklagenemda, en del saker som ankes videre til behandling hos Trygderetten, noen veldig få saker ankes videre til lagmannsrettene og ingen som har blitt tatt til behandling i Høyesterett i senere år. Det er derfor relevant å se hvordan underrettene vektlegger ulykke momenter ved vurderingen av om det foreligger en arbeidsulykke ved en skade som oppstår i forbindelse med personløft.

For å legge til rette en enhetlig forståelse av regelverket blant de underordnede forvaltningsorganene har Arbeids- og velferdsforvaltningen – NAV opparbeidet et *rundskriv* som gir veiledende retningslinjer og redegjørelser for hvordan bestemmelsene i lov skal fortolkes. Det følger av Rundskrivet R13-00-L17 (1997) til folketrygdloven kapittel 13 vedrørende yrkesskade-dekning at det inneholder føringer og kodifiseringer av forvaltningspraksis. Det er derfor vanlig at domstolene og forvaltningen bruker rundskrivet som rettskilde. Rundskrivet brukes som kilde i denne oppgaven i den grad det fremstiller eksempler vedrørende løfteskader og oppgavens tema for øvrig.

Det finnes en ikke-ubetydelig mengde *juridisk teori* som har behandlet arbeidsulykkebegrepet i varierende grad gjennom årene. Selv om rettsoppfatninger i juridisk litteratur ikke bærer en avgjørende rettskildemessig vekt, bidrar stoffet til oversiktlige og systematiske fremstillinger.²⁰ Rettspraksis og teori har oppstilt enkelte kriterier som er sentrale når de aktuelle forholdene skal vurderes opp mot hverandre. Flere forfattere omtaler temaet «arbeidsulykke», men som regel i begrenset omfang når det gjelder løfteskader, og enda mindre når det gjelder helsepersonellens rett til erstatning i forbindelse med personløft. Juridisk litteratur har derfor hatt en generell informasjonsverdi for å besvare oppgaven.²¹

Utgangspunktet ved rettsanvendelsen er forutberegnelighet og likbehandling i alle saker, slik at en vurdering ikke skal variere fra dommer til dommer.²² Ved tolknings spørsmål der språklig fortolkning av lovteksten ikke gir noe sikkert svar og som heller ikke lovforarbeidene tar konkret stadspunkt er det vanlig at *reelle hensyn* er trukket inn ved fastleggelsen av gjeldende rett.²³ Som illustrerende eksempel for løfteskader vises her til *Bolteløft* (Rt 2008 s. 1646, premiss 39) hvor lovens formål og hovedhensyn anføres av førstvoterende som begrunnelse for

²⁰ Wilhelmsen og Hagland (2017) s. 39.

²¹ Eksempelvis artikler i juridiske tidsskrifter eller andre avhandlinger gjennom årene.

²² Andenæs (2009) s. 56.

²³ Skoghøy (2013) s. 258.

tolkningsresultatet. Det fremgår ikke bare av denne avgjørelsen, men også av andre avgjørelser at reelle hensyn står sentralt i Høyesteretts rettsanvendelse. Ved vurderingen om rettsanvendelsen av gjeldende rett er konsekvent og egnet til å oppfylle hensynene bak yrkesskade-forsikringen, samt ivaretar helsepersonalets erstatningsrettslige vern, vil både hensyn bak arbeidsulykkebegrepet som sådan, og hensynene bak de ulike lovreglene være relevante rettskildefaktorer.

1.5 Begrepsbruk

Yrkesskade omfatter som regel både den skade som oppstår under arbeid, yrkessykdommer som oppstår etter en lengre tids skadelige påvirkning på arbeidsplassen og dødsfall. I denne oppgaven brukes betegnelsen kun i forbindelse med ulykker. Det presiseres at *yrkesskadedekningen* blir brukt som samlede begrep for både den offentlige dekningen fra trygdemyndighetene og den private dekningen via arbeidsgivers forsikringsselskap. Reglene står i nær sammenheng og det er naturlig å omtale de under ett begrep.

Med *personskade* menes alt fra mindre tilstandsforstyrrelser som små sår eller lesjoner, til en mer negativ endring i legemets anatomiske eller fysiologiske tilstand som gjør at legehjelp er ansett nødvendig.²⁴

Utrykket *helsepersonell* er ment å omfavne personellkrets som del av sitt yrke forutsetter arbeid med pasienter og personløft. Med personell i helse-, pleie- og omsorgstjenesten forstås sykepleier, helsefagarbeider, hjemmesykepleier, og ambulansarbeider²⁵. Sykepleieryrket inkluderer jordmor og vernepleier, mens pleiemedarbeider inkluderer helsefagarbeider og hjemmehjelper.²⁶ Blant pleie- og omsorgsarbeidere nevnes også barnehage- og skoleassistenter.²⁷ Listen er ikke uttømmende, eksempelvis fysioterapeuter og ergoterapeuter kan også regnes med som helsepersonell som kan bli utsatt for yrkesskade i forbindelse med personløft.

Nærmere avklaring av begrepsbruk er forsøkt klargjort fortløpende i oppgaven.

²⁴ Loven definerer ikke *personskade*, men oppgitt definisjon legges til grunn i NAV Rundskriv R13 kapittel 2.2.

²⁵ Kirkevold (2022).

²⁶ STYRK-08 (2011) s. 174.

²⁷ STAMI NOA (2023) – inndeling av yrker og næringer.

1.6 Den videre framstillingen

Oppgaven er delt opp i seks kapitler, hvor kapittel 1 er innledningen og kapittel 6 er referanse-listen. Kapittel 2 omhandler rettslige utgangspunkter som rammer inn den historiske bakgrunnen for yrkesskedeforsikringsloven og forholdet til folketrygdens særytelser ved yrkesskade i norsk rett. I tillegg til en generell bakgrunn for yrkesskadedekningen, vil det også gjøres rede for yrkesskedeforsikringslovens dekningsområde, vilkårene for godkjenning av en skade som yrkesskade, samt lovens formål og forholdet til trygdelovgivningen.

Framstillingen i kapittel 3 vies til *arbeidsulykkebegrepet* og dets vilkår som må være oppfylt for at en hendelse blir godkjent som yrkesskade. Redegjørelsen vil ta utgangspunkt i sentrale dommer som har vært med på å konkretisere og justere innholdet i arbeidsulykkebegrepet.

Kapittel 4 er en *kasuistisk analyse* av arbeidsulykker som helsepersonell blir utsatt for i forbindelse med personløft. Analysen av typetilfeller vil bli presentert i et materielt perspektiv. Dette kapittelet har som mål å identifisere argumentasjonslinjer og hvilke momenter som er relevante, samt vise rekkevidden av arbeidsulykkebegrepet som vilkår til yrkesskadeerstatning ved påført personskade som følge av personløft.

Avslutningsvis oppsummeres oppgaven med *samlede betraktninger* i kapittel 5. Her vies det plass til egne refleksjoner over tema som helhet, samt rettspolitiske vurderinger av den nåværende rettstilstanden med *lege ferenda* betraktninger.

Alle kursiveringer er foretatt av meg med mindre noe annet presiseres, og avgjørelsene blir referert til etter det populære kallenavnet. Av hensyn til å gi en oversiktlig fremstilling har jeg valgt å gjennomføre et skjematisk oppsett, med underoverskrifter og nummereringer. Hensikten er å lette tilnærmingen til stoffet og gi en fin lesing over rettsområdet.

2 Rettslige utgangspunkter

Når en arbeidstaker blir utsatt for en ulykke på jobb vil vedkommende ha krav på ytelse etter særreglene i folketrygdloven kapittel 13 og mulighet til å fremsette erstatningskrav etter yrkesskedeforsikringsloven kapittel 3. Kompensasjonssystemet er todelt og ment å sikre skadelidte både via en offentlig ordning og gjennom en lovpålagt yrkesskedeforsikring. Utgangspunktet er at yrkesskedeforsikringen utgjør et supplement til særreglene ved yrkesskader i folketrygdloven, det vil si at yrkesskadeerstatningen fra forsikringsselskapet utgjør «et supplement til trygdeytelsene som ligger i bunnen».²⁸ Det norske systemet har ikke alltid vært fundert på denne måten og for å forstå hvordan yrkesskadedekningen fungerer i dag, er det viktig å se reglene i lys av deres historie. Med den hensikt gis i det følgende et kortfattet historisk blikk over rettsutviklingen.

2.1 Rettsutviklingen

De store endringene som har kommet med den industrielle revolusjonen på slutten av 1800-tallet har medført løsninger også utenfor det tradisjonelle erstatningsrettens område. Den første norske lov om ulykkesforsikring er Lov av 23.juli 1894 nr. 6 om Ulykkesforsikring for Arbeidere i Fabriker. Loven var inspirert av lovgivningsprosjekter i tysk og østerriksk rett, og var begrenset til å gjelde arbeidere i «fabrikkmæssige og andre mere farefulle industrielle virksomheter».²⁹ Mandatet var ment som en ulykkesforsikring som vernet arbeidstakere på den måte at ansvaret for skade ble ikke plassert hos arbeidsgiver, men hos Rigsforsikringsanstalten, som var et offentlig forsikringsorgan som skulle yte erstatning for skader som inntraff som følge av ulykker under arbeid.³⁰

Denne ordningen hadde arbeidstakere som medlemmer og var finansiert av arbeidsgivere som pliktet å betale premie. Før denne lov ble vedtatt kunne arbeidstakeren kreve erstatning av arbeidsgiveren etter alminnelige erstatningsrettslige regler.³¹ Forutsetningen for at arbeidsgiveren, «hans repræsentant, mester, fuldmægtig, arbeidsopsynsmand, formand eller deslike» kunne stilles personlig til ansvar etter Lov om ulykkesforsikring av 23 juli 1894 § 32, var at vedkommende ble straffedømt for fortsettlig eller grovt uaktsom skadeforvoldelse, jf. dom inntatt i Rt. 1917 s. 956 (s. 957).

²⁸ Dette betegnes som *supplementsprinsippet* i NOU 2004:3 Kapittel 12.2.2 *Yrkesskedeforsikringsloven*.

²⁹ NOU 1988:6 - Kapittel 3, s. 11.

³⁰ Kjønstad (1998) s. 472.

³¹ Skårberg og Reusch (2003) s. 27.

2.2 Lov om yrkesskadetrygd

Den økte risikoen for skader ved industrialiseringen knyttet seg ikke bare til industriarbeidsplassene og som følge av det har lovgivningen om trygd ved yrkesskader gjennomgått flere endringer.³² Videre i rettsutviklingen fikk også norske fiskere vern gjennom alminnelig og tvungen ulykkesforsikring ved lov av 8.august 1908, sjømenn ved lov av 18.august 1911 og militærpersoner ved lov av 19.juni 1953. De tre ulykkesforsikringslovene ble samlet i en felles Lov om yrkesskadetrygd av 12. desember 1958 nr. 10 og ble utvidet til å omfatte enda flere arbeidsgrupper, blant annet kontorpersonell og elever. Arbeidsulykkebegrepet fikk på denne måten en endring og et mer utvidende innhold, sammenlignet med det tidligere «bedriftsulykke»-begrepet.³³

Ved lov av 19.juni 1970 nr. 67 ble yrkesskadetrygden inkorporert som egen kompensasjonsordning i folketrygdloven som ble vedtatt fire år tidligere, i 1966. Med denne sammenslåingen ble ytelsene ved arbeidsskader og yrkessykdommer høyere. Den tidligere yrkesskadetrygdloven ble imidlertid ikke opphevet, da den fortsatt skulle gjelde for skadetilfeller oppstått før 1. januar 1971 og for skader som ble meldt før 1.januar 1990.³⁴

Prinsippet om arbeidsgivers ansvarsfrihet nedfelt i folketrygdloven ble opphevet med virkning fra 1.juli 1976. Fram til den nye yrkesskadeforsikringsloven ble vedtatt i 1989, kunne en arbeidstaker fremlegge erstatningskrav for det som trygden ikke dekket direkte til arbeidsgiveren etter de alminnelige erstatningsrettslige prinsipper.³⁵ Det vil si at forutsetningen for at arbeidsgiveren kunne bli erstatningsansvarlig for skader som de ansatte ble påført måtte bero på et culpaansvar som følge av at han eller noen av hans ansatte hadde opptrådt uaktsomt. Dette endret den erstatningsrettslige særstillingen som yrkesskadene hadde. Med dette oppstod et klart behov for frivillige forsikringsordninger til fordel for ansatte som kunne dekke opp et eventuelt arbeidsgiveransvar, uavhengig av om betingelsene for alminnelig erstatningsansvar var oppfylt.³⁶

³² NOU 1990:20 s. 570.

³³ Narvland (2021) s. 22.

³⁴ Kjønstad (1998) s. 472.

³⁵ Ot.prp.nr. 44 (1988-1989) s. 22.

³⁶ NOU 2004:3 s. 21.

2.3 Lov om folketrygd – en offentlig ordning

Når alle trygdeordningene ble samlet i ny folketrygdlov ble det nedfelt at formålet med folketrygdens yrkesskadedekning er å «gi særfordeler utover folketrygdens ordinære stønadssystem». ³⁷ Det følger av formålsbestemmelsen i folketrygdloven § 1-1 første ledd at:

«Folketrygdens formål er å gi økonomisk trygghet ved å sikre inntekt og kompensere for særlige utgifter» ved «sykdom og skade, uførhet og dødsfall».

Forarbeidene til lov om folketrygd av 1997 nr. 19 beskriver folketrygden som en «hjørnestein i vår velferdsstat». ³⁸ Folketrygdens rettslige rammeverk har blitt utvidet, kodifisert og konsolidert ved flere anledninger for å sikre en tilfredsstillende rettsikkerhet. Reglene for trygdeytelser ved yrkesskader per 2023 står i lovens kapittel 13. ³⁹ Her reguleres det blant annet, hvilke skadetyper som kvalifiserer for erstatning. Den vanligste problemstillingen som kan oppstå er hvorvidt det foreligger en arbeidsulykke i lovens forstand.

2.4 Lov om yrkesskedeforsikring – en privat ordning

Yrkesskedeforsikringsloven er den andre ordningen som gir krav på erstatning i tillegg til folketrygdens ytelser. Behovet for erstatningsordninger som en økonomisk trygghet for arbeidstakere har vært høyst aktuelt.

Yrkesskadeerstatningslovutvalget ble oppnevnt ved kongelig resolusjon den 11. september 1981 til «å vurdere og styrke arbeidstakernes erstatningsrettslige stiling ved arbeidsulykke og yrkessykdommer». Resultatet av dette arbeidet er Lov om yrkesskedeforsikring av 16. juni 1989 nr. 65. Lovens kapittel 2 § 3 regulerer det objektive ansvaret for yrkesskade og pålegger alle arbeidsgivere til «å tegne forsikring (yrkesskedeforsikring) til dekning av yrkesskade». Dette betyr at enhver arbeidsgiver er pålagt å tegne yrkesskedeforsikring for sine ansatte og skadelidte kan fremsette krav direkte mot forsikringsgiveren, jf. lovens § 5.

Selv om yrkesskedeforsikringsloven ikke har en egen formålsbestemmelse, kan det utledes direkte av ovennevnte bestemmelse at et av lovens formål er å sikre at alle arbeidstakere er yrkesskedeforsikret uavhengig av arbeidsgiverens skyld. Det objektivet ansvarsgrunnlaget for

³⁷ Ot.prp.nr. 29 (1995-1996) s. 131.

³⁸ NOU 1990:20 s. 3.

³⁹ Men også i en rekke andre bestemmelser i loven.

erstatning fremkommer direkte av lovens ordlyd i § 3 første ledd andre punktum som gjør det klart at: «[y]rkesskadeforsikringen skal gi rett til full erstatning uten hensyn til om noen har skyld i skaden».

Lovens dekningsområde er nærmere presisert i lovens kapittel 3. Skader og sykdommer som skal dekkes av forsikringen har hjemmel i § 11 første ledd, bokstav a) til c). Det følger av ordlyden i bokstav a) at yrkesskadeforsikringen skal dekke «skade og sykdom forårsaket av arbeidsulykke (yrkesskade)». Dette betyr at for å ha rett til erstatning må hendelsen arbeidstakeren blir utsatt for karakteriseres som en arbeidsulykke. Utrykket utdypes ikke nærmere i loven og tolkningen av begrepet arbeidsulykke har vært og er det sentrale juridiske vurderingsstemaet ved flere anledninger i Høyesterett og i under instanser.

Justisdepartementets merknader til forarbeidene utpensler fire hovedhensyn til yrkesskadeforsikringsloven. For det første nevnes et grunnleggende rettferdssynspunkt som tilsier at arbeidstakerne bør ikke selv «bære følgende av arbeidsulykker og skadelig påvirkning i arbeidsforhold». Alminnelige risikovurderinger og samfunnsinteressen tilsier at arbeidsgiveren – i kraft av sin posisjon i næringslivet som profesjonell part, er nærmest til å bære risiko for yrkesskader. For det andre vises det til at arbeidsgiverne vil ha forsikringsordninger som utgjør en «beskjeden produksjonsomkostning»⁴⁰. En tredje merknad knyttes til forebygging av konflikter på arbeidsplassen. Det er ikke ønskelig med langvarige konflikter mellom ledelse og arbeidstakere siden dette påvirker trivsel og produktivitet i en negativ retning. Det siste hensynet fremhever at en objektivt dekningsgrunnlag vil kunne sikre likhet mellom arbeidstakere i form av at «alle får det samme vernet, uavhengig av forhandlingsstyrke».⁴¹

2.5 Forholdet mellom ordningene

Forsikringsretten og trygderetten har en felles funksjon i form av at begge ordningene bidrar til å kompensere skadelidtes økonomiske følger etter en skade «som antas å følge av det arbeid man utfører». Dette hensynet har også blitt fulgt opp i praksis, eksempelvis i *Gravøl* inn tatt i Rt. 2004 s. 487 premiss 28 hvor Høyesterett understrekker at det bør utvises forsiktighet

⁴⁰ Dette hensynet er også kjent som *pulveriseringshensynet* som er en av hensynene bak erstatningsreglene både i forhold til forsikring, trygd og straff. Dette temaet er nærmere drøftet av Morten Kjelland i *Erstatningsrett – en lærebok* (2016) s. 177.

⁴¹ Ot.prp.nr. 44 (1988-1989), pkt. 1.3 s. 40.

med å tolke loven utvidende, det vil si utover det som følger av fast trygderettspraksis og av formålet med yrkesskadedekningen.

Vilkårene for trygdeytelser og yrkesskadeerstatning er i stor grad de samme i de to ovennevnte regelverkene, idet begge dekker yrkesskader. Folketrygdloven regulerer forholdet til de offentlige ytelsene og yrkesskedeforsikringsloven hjemler de forsikringsbaserte ordningene. Trygdelovgivningen administreres av offentlige organer og er å anse som en sosial forsikring, mens yrkesskedeforsikringen følges opp av private forsikringsselskap.⁴² Det følger av § 1-2 at rettigheter etter folketrygdloven ikke kan «fraskrives ved private avtaler». Dette betyr at loven er preseptorisk. Yrkesskedeforsikringslovens ufravikelighet er stadfestet i lovens kapittel 4, § 16.

Trygderetten avgjør tvister mellom medlemmer i folketrygden og trygdeetaten. Parallelt administreres yrkesskedeforsikringen av private forsikringsselskaper med Finansklagenemda som klageorgan som uttaler seg i saker mellom skadelidte og forsikringsselskapet.⁴³ Når en ulykke inntreffer i arbeid, plikter arbeidsgiveren til å sende skademelding til Arbeids- og velferdsetaten, jf. folketrygdloven § 13-14 første ledd. Arbeidstakeren kan også selv melde skaden, jf. bestemmelsens andre ledd. Når det gjelder yrkesskedeforsikringen vil skadelidte kunne fremsette krav direkte mot forsikringsgiveren til den arbeidsgiver vedkommende var i tjeneste når skaden konstateres.⁴⁴ Dette følger av yrkesskedeforsikringsloven § 5.

En viktig konsekvens av at *yrkesskadebegrepet* skal forstås på samme måte i yrkesskedeforsikringsloven og folketrygdloven er at Trygderettens omfattende praksis har en veiledende funksjon også ved tolkningen av yrkesskedeforsikringslovens bestemmelser. Det er kun i yrkesskedeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav b) at loven inneholder en direkte henvisning til folketrygdloven. Dette tyder på at øvrige bestemmelser i folketrygdloven ikke er bindende ved anvendelsen av yrkesskedeforsikringsloven. Det fremholdes likevel at der yrkesskedeforsikringsloven ordlegger seg på tilsvarende måte som folketrygdloven vil det kunne tillegges vesentlig betydning også ved tolkningen av yrkesskedeforsikringsloven. Dette vil

⁴² Kjønstad (1998) s. 40.

⁴³ Forsikringsklagekontoret ble en del av Forsikringskadenemda (FinKN) i 2010.

⁴⁴ NOU 2004:3 Kap. 4 s. 63.

gjelde rettsavgjørelser som er basert på folketrygdlovgivningen, lovforarbeidene til folketrygdloven, langvarig og konsekvent forvaltningspraksis og juridisk litteratur.⁴⁵

Når det gjelder formålet bak de offentlige og de private ytelsene blir det fremhevet i NOU 2004:3 kapittel 4.1 at ordningene har ulikt formål, idet «folketrygden normalt omfatter hele befolkningen og gir dekning ut fra behov, mens forsikringen gjelder for dem som er omfattet av forsikringsavtalen» og dekker en risiko beregnet ut fra den premien som arbeidsgiver har avtalt med forsikringsselskapet.

Dette tosporede systemet har noe ulikt rettslig bakgrunn og forutsetninger. Prosessuelt er ordningene forskjellige, blant annet fordi de ikke er bundet av hverandres avgjørelser, og fordi det ikke er noe overordnet organ som samordner praksis. Dette betyr at saksbehandlingen foregår i en parallell dobbeltbehandling, en i det enkelte trygdekontor og en i det ansvarlige forsikringsselskap.⁴⁶

Professor Asbjørn Kjønstad ledet utvalget som den 30.januar 2004 ferdiggjorde en innstilling med forslag til ny lov om arbeidsskedeforsikring. I NOU 2004:3 Arbeidsskedeforsikring ble det satt i gang en vurdering om kompensasjons ordningene ved yrkesskade bør samles under én felles «*paraply*». Dette var ikke første gang tema ble tatt opp. I forarbeidene til folketrygdloven, NOU 1990:20 side 79, nevnes at en harmonisering av folketrygdens ordinære ytelser og ytelsene ved yrkesskade var allerede aktuell i en offentlig utredning på 70-tallet (NOU 1976:16).

Blant de mest tungtveiende formål og hensyn som ønskes ivaretatt ved utformingen av framtidige regler om yrkesskader nevnes «personlig og økonomisk trygghet for skadelidte», «forenklinger av regelverket» og «behovet for stabilitet, kontinuitet og forutsigbarhet for arbeidstakerne, arbeidsgiverne og forsikringsnæringen». Lovforslaget ble fremmet i statsråd 20.september 2013, men det er fortsatt ikke kommet et endelig forslag til lovvedtak.

⁴⁵ Arntzen (2001) s. 32.

⁴⁶ NOU 2004:3 s. 44.

Det har også blitt drøftet alternativer til å fortsette med det samme tosporede systemet som gjelder per i dag. Dette vil forutsette «en harmonisering av yrkesskadebegrepene i de to lovene». Det fremheves i tillegg et alternativ til «spørsmålet om å la trygdeetatens avgjørelser få større virkning for forsikringsselskapene, særlig om trygdeetatens godkjenning av yrkesskader (...)». Sistnevnte er relevant i den grad trygdens avgjørelse om godkjent yrkesskade fra NAV binder ikke forsikringsselskapet til å falle på samme resultat, og omvendt.

2.6 Deloppsummering

Fram til dette punktet har oppgaven behandlet rettslige utgangspunkter som rammer inn den historiske bakgrunnen for yrkesskedeforsikringsloven og forholdet til folketrygdens særytelser ved yrkesskade. I tillegg til en generell bakgrunn for yrkesskadedekningen, ble det også gjort rede for yrkesskedeforsikringslovens dekningsområde og forholdet til trygdelovgivningen. Framstillingen i neste kapittel vies til *arbeidsulykkebegrepet* og vilkår som må være oppfylt for at en hendelse blir godkjent som yrkesskade. Redegjørelsen vil ta utgangspunkt i sentrale dommer som har vært med på å klarlegge ordlyden i kravet til *arbeidsulykke*.

3 Arbeidsulykkebegrepet

3.1 Generelt om inngangsvilkårene

Det er flere kumulative vilkår som skal være oppfylt for å etablere yrkesskadeansvar. Forutsett at inngangsvilkårene og bedriftsvilkårene er oppfylt, er det i tillegg et krav om at det må foreligge en arbeidsulykke. I denne oppgaven utgjør arbeidsulykkebegrepet hovedtemaet og det er det fokuset skal være i det følgende kapittel.

Får å få rett til ytelser etter særreglene i folketrygdloven kapittel 13 og erstatning etter yrkesskadeforsikringsloven er det en forutsetning at det foreligger en yrkesskade. I praksis vil det ikke være noe forskjell om skadefølgen vurderes etter folketrygdloven eller yrkesskadeforsikringsloven.⁴⁷

Yrkesskade er det grunnleggende vilkåret for rett til økonomisk kompensasjon, og det mest sentrale begrepet i lovgivningen om yrkesskadetrygd.⁴⁸ I begge regelverk forstås yrkesskade som «en personskade, en sykdom, eller et dødsfall» forårsaket av en arbeidsulykke. Som nevnt i punkt 1.4, fremgår det av lovforarbeidene og langvarig praksis at yrkesskadebegrepet i yrkesskadeforsikringsloven § 11 skal forstås parallelt med definisjonen i folketrygdloven § 13-3. Folketrygdloven § 13-3 andre ledd definerer begrepet som følger:

«Som arbeidsulykke regnes en plutselig eller uventet ytre hending som medlemmet har vært utsatt for i arbeidet. Som arbeidsulykke renes også en konkret tidsbegrenset ytre hending som medfører en påkjenning eller belastning som er usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid.»

Tidligere lover om ulykkestrygd, yrkesskadetrygd og den forrige folketrygdloven definerte ikke begrepet nærmere. Lovkonsipistene så derfor et behov for en presisering og brukte denne definisjonen som ble lagt til grunn gjennom langvarig praksis.

⁴⁷ Det presiseres at den personkretsen som omfattes av lov om yrkesskadeforsikring ikke er identisk med den som gir yrkesskadedekning etter folketrygdloven (*eksempelvis, skoleelever og studenter er dekket kun av folke trygdloven*). Det som menes med at i praksis ikke vil være noe forskjell om skadefølgen vurderes etter folke trygdloven eller yrkesskadeforsikringsloven er ment å gjelde kun for arbeidsulykkekomponenten.

⁴⁸ Kjøenstad (2007) s. 591 og Narvland (2019) s. 651.

Arbeidsulykkebegrepet rommer to hovedelementer. Disse kan anses som to alternative tilnæringsmåter for å etablere et yrkesskadeansvar. «En plutselig eller uventet ytre hending» omtales som *det markerte ulykkesbegrepet*, mens «en konkret tidsbegrenset ytre hending som medfører en påkjenning eller belastning som er usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommendes arbeid», omtales som *det avdempede ulykkesbegrepet*. Elementene er ment å fange opp ulike type hendelser som fører til en yrkesskade. Hvilken innfallsvinkel benyttes er ikke av betydning for etableringen av yrkesskadeansvaret.

Årsaksstatistikk i yrkesskedeforsikring av 2022 viser at det er fallskader og løfteskader som er blant hovedårsakene til arbeidsskader.⁴⁹ En *markert* ulykke vil typisk være en fallulykke grunnet glatt underlag, maskinelle feil som fører til amputasjon eller en eksplosjon som per definisjon karakteriseres av en ulykkeselement. Løfteskadene bærer mer preg av kraftanstrengelser og blir ofte vurdert under det avdempede ulykkesbegrepet.⁵⁰ Disse to innfallsvinklene er ment å fange opp ulike typer hendelser som har medført en yrkesskade.

3.2 Det markerte ulykkesbegrepet

Det rettslige grunnlaget for det markerte ulykkesbegrepet er folketrygdloven § 13-3 andre ledd første punktum, sammenholdt med yrkesskedeforsikringsloven §§ 10 og 11 første ledd bokstav a). I denne kategorien faller de tradisjonelle yrkesskadene, de «egentlige arbeidsulykkene»⁵¹. Hva som menes med dette vil bli forklart i det videre.

Folketrygdloven § 13-3 andre ledd første punktum har følgende ordlyd: «Som arbeidsulykke regnes en plutselig eller uventet ytre hending som medlemmet har vært utsatt for i arbeidet.»

3.2.1 En «plutselig eller uventet» hendelse

Etter ordlyden foreligger en arbeidsulykke dersom det har inntruffet noe «plutselig eller uventet». Metodisk er det alltid viktig å tolke ordlyden. En naturlig språklig forståelse av ordlyden tilsier at elementet «plutselig» oppstiller et tidsmessig krav og at hendelsen er akutt, mens i «uventet» ligger et krav om at hendelsen har skjedd uforutsett.

⁴⁹ DAYSY – rapport (2022) s.19.

⁵⁰ Gaarder (2012) s. 130.

⁵¹ Lødrup (2009) s. 250.

Formuleringen «plutselig» er det motsatte av en skade som skjer over tid, men sier ingenting om hvor raskt skaden må inntreffe. En alminnelig forståelse og språkbruk av ordet tyder på at arbeidsulykken må skje veldig fort og i løpet av en forholdsvis kort tidsramme. De fleste ulykker skjer raskt og tidsperspektivet er uproblematisk ved arbeidsulykker hvor det foreligger et markert ulykkesmoment. Når det gjelder en absolutt yttergrense er det presisert i forarbeidene at en påvirkning som varer utover en dag, ikke kan regnes som plutselig.⁵²

Det nærmere innholdet i yrkesskadetrygdlovgivningens mest sentrale begrep er gitt i praksis. Gjennom årene har rettspraksis vært med på å justere, presisere og utvide arbeidsulykkebegrepet, samt etablere et klarere innhold av hva som kan kreves av vilkåret. Det nærmere innholdet i dagens arbeidsulykkebegrep vil bli presentert i lys av flere høyesterettsavgjørelser.

Fotballspiller-dommen inntatt i Rt. 2006 s. 1642 er representativ for vurderingen av det markerte ulykkesbegrepet. Sakens faktum omhandler en profesjonell fotballspiller som fikk en ryggskade under en takling. Hendelsen skjedde under en NM-kamp. Spilleren ble taklet bakfra og måtte forlatte banen grunnet smerter. Senere visste det seg at han fikk en skiveutglidning som gjorde han ble varig ufør i yrket som profesjonell fotballspiller. Vurderingstema for retten var om hendelsen skulle anses som en yrkesskade og hovedspørsmålet var forståelsen av begrepet «arbeidsulykke» i folketrygdloven § 13-3 annet ledd. Høyesterett konkluderte med at dette var en arbeidsulykke.

I argumentasjonen stadfester Høyesterett at ordlyden skal tolkes som «plutselig og uventet» til tross for at ordlydens formulering er «plutselig *eller* uventet». Utgangspunktet tyder på at vilkårene er alternative, men med denne presiseringen er det oppklart at vilkårene er kumulative. Hendelsen må skje både plutselig og uventet for å kunne klassifiseres som en arbeidsulykke. Denne klargjøringen er fulgt opp i praksis og ført opp i NAV R13-00 rundskriv til folketrygdloven kapittel 13: Yrkesskadedekning punkt 3.1.

3.2.2 En form for relativisering

Høyesterett betoner i ovennevnte avgjørelse avsnitt 36 at det må foretas en «form for relativisering av kravet til ulykkeshendelse». Dette innebærer at hva som er plutselig og uventet beror på sammenhengen i skadehendelsen og at vurderingen vil variere med yrket til den enkelte

⁵² NOU 1990:20 s.576, se også Ot.prp.nr. 29 (1995-1996).

skadelidt. I bedømmelsen av denne relativiseringen vil det være relevant om det foreligger tilstrekkelig avvik fra «den ordinære utførelse av arbeidet», men det understrekes videre i samme avsnitt at det ikke er noe krav om at avviket er betydelig. Om en hendelse er uforutsett vil det i stor grad bero på hva som er vanlig i skadelidtes arbeid.

Relevante momenter i argumentasjonsmønsteret er hentet fra Trygderettens praksis og presiseres i dommens avsnitt 38. Det hentydes til risikoen ved handlingen, om det er en del av skadelidtes vanlige arbeidsoppgaver, kontrollen en selv har over situasjonen, involvert hastighet og kraft, om vedkommende faller, og hva skadens art og omfang kan fortelle om hendelsesforløpet. Det sistnevnte momentet er i det videre ytterligere avklart i *Musikklærer*-dommen i Rt. 2009 s. 1626 avsnitt 36 hvor det konstateres at i de tilfellene «hendelsesforløpet er uklart» vil skadens omfang kunne anvendes som argument.

Konklusjonen som kan trekkes fra Fotballspiller-dommen for at den konkrete skadevoldende handlingen skal anses som en arbeidsulykke er at den må skille seg markert fra spillets ordinære gang. Kravet til handlingen er at den må i tillegg ha et betydelig skadepotensial som kan med sikkerhet konstateres at den faller utenfor rammen av det en profesjonell fotballspiller kan forvente å bli utsatt for.

Det bemerkes også at Høyesterett kommer med en viktig fortolkning som beror på kildematerialet. Nemlig at en avgjørelse «kan gi et tolkningsresultat som ligger langt fra ordlydens meningsinnhold etter en alminnelig språklig forståelse». Dette tyder på at vurderingen er skjønnsmessig, idet den vil bero på et sammensatt rettskildemateriale.

3.2.3 En «ytre hending»

Etter ordlyden foreligger et markert arbeidsulykkebegrep dersom det foreligger en «ytre» hending. Utrykket er ikke nærmere definert i lovteksten, men en naturlig språklig forståelse av ordlyden tilsier at elementet «ytre» oppstiller et krav om at det har skjedd en påvirkning utenfra, at det skjer noe utenfor skadelidtes kropp eller utenfor den normale arbeidsoppgaven. Den ovennevnte dommen med den profesjonelle fotballspilleren er et klart eksempel på hva som menes med «ytre» ved at skaden skjer ved en kraftig takling bakfra, en ytre påvirkning.

I praksis er det imidlertid ikke oppstilt strenge krav til det «ytre»-elementet.⁵³ Dette er fastslått av Høyesterett som har kommet til at det ikke kan oppstilles et absolutt krav om at påkjenningen skyldes en «ytre» hending, i de tilfeller der situasjonen i seg selv innebærer en stor skaderisiko, jf. *Skygge*-kjennelsen inntatt i Rt. 2005 s. 1757. Denne kjennelsen omhandlet det avdempede ulykkesbegrepet, men den inneholder prinsipielle uttalelser vedrørende uttrykket «ytre begivenhet». En detaljert omtale av dommen vil bli gitt i oppgavens punkt 3.2.2.

Videre viser Høyesterett til juridisk litteratur innen forsikringsretten som gir enkelte retninger og veiledning om forståelsen av *ulykkeskade* i den private, frivillige ulykkesforsikringen.⁵⁴ Retten bruker Knut S. Selmer sin presisering om at det ikke er «noe vilkår om at det skal ha inntruffet noe helt uavhengig av den forsikredes person» og at det vil «være tilstrekkelig at den skadedes kropp er det eneste som beveger seg i hendelsesforløpet», ved at man snubler i en sten eller glir på glatt gulv.⁵⁵

Selmer presiserer at det vil fortsatt være et krav om «at det har skjedd noe som innvirker skadelig på den forsikredes kropp, og som en utenforstående kan iaktta».⁵⁶ Et manglende ytre uhell av noe slag som forårsaker skade vil ikke innfri ulykkesmomentet, et illebefinnende vil for eksempel falle klart utenfor. Et eksempel fra rettspraksis som er brukt i litteraturen er dommen inntatt i *Fridykker* (Rt. 1988 s. 394).⁵⁷ Saken gjaldt en dykker og spørsmålet var om dødsfallet som følge av blodpropp på grunn av trykkforskjeller under fridykking var å anse som en ulykke.

Retten la til grunn at «dykkingen i det foreliggende tilfelle foregikk helt normalt uten ytre uhell av noe slag», og at skadelidte «ikke var utsatt for andre ytre påkjenninger enn de som regulært følger av den i seg selv forholdsvis ufarlige dykking han deltok i, og som han uten videre måtte regne med».⁵⁸ I denne saken ble det ikke funnet noe ytre omstendigheter som bidro til skaden og retten konkluderte med at det ikke forelå en ulykke.

⁵³ Narvland (2019) s. 654.

⁵⁴ Selmer (1982) s. 257.

⁵⁵ Rt. 2005 s. 1757 avsnitt 47, jf. Selmer (1982) s. 257.

⁵⁶ Selmer (1982) s. 258.

⁵⁷ Bull (2008) s. 27.

⁵⁸ Rt. 1988 s. 394 (s. 398).

Selmer drøfter det moralske aspektet ved å praktisere et for strengt krav til det ytre elementet. Når vurderingen beror på hvorvidt ulykken har skjedd uventet grunnet utenforliggende forhold, vil dette kunne sette skadelidte i et dilemma. Den skadelidte arbeidstakeren som fyller inn en skademelding i forbindelse med erstatningskrav vil måtte forklare og sannsynliggjøre hvordan hendelsesforløpet har skjedd. En skadelidt som evner å forklare seg i tråd med kravet som innfrir ulykkesmomentet kan med dette få erstatning, mens en annen skadelidt som ikke kjenner til vilkårene for godkjenning av yrkesskade risikerer å få sin skade avslått.⁵⁹

Det ble i oppgavens punkt 2.4 nevnt at et av hensynene bak innføringen av et objektivt dekningsgrunnlag i yrkesskadeforsikringsloven var å sikre likhet mellom arbeidstakere i form av at alle fikk det samme vernet, uavhengig av forhandlingsstyrke. Nå at dette grunnlaget er godt etablert viser det seg at det kan likevel oppstå forskjellsbehandling knyttet til andre aspekter enn forhandlingsstyrke, eksempelvis forklaringssevne.

3.3 Det avdempede ulykkesbegrepet

Hjemmelen for det avdempede ulykkesbegrepet er folketrygdloven § 13-3 andre ledd annet punktum, sammenholdt med yrkesskadeforsikringsloven §§ 10 og 11 første ledd bokstav a). Bestemmelsen omhandler «en konkret tidsbegrenset ytre hending som medfører en påkjenning eller belastning som er usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid». Med andre ord utvides arbeidsulykkebegrepet til å gjelde skader som skyldes det usedvanlige i forhold til skadelidtes vanlige arbeidsoppgaver.

Yrkesskadene er ikke bare «ulykkesartede» hendelser.⁶⁰ Relativiseringen har også kommet til uttrykk i forhold til det avdempede komponenten der ulykkesmomentet ligger i det usedvanlige belastningen eller påkjenningen skadelidte blir utsatt for. Illustrerende rettspraksis som har vært med på å klargjøre rettstilstanden i er inntatt i *Skygge* (Rt. 2005 s. 1757), *Palle* (Rt. 2007 s. 882) og *Musikklærer* (Rt. 2009 s. 1626). I tillegg til en illustrerende funksjon inneholder dommene også viktige presiseringer for hva som er rekkevidden av det avdempede arbeidsulykkebegrepet.

⁵⁹ Selmer (1982) s. 258-259.

⁶⁰ Narvland (2019) s. 654.

3.3.1 En «konkret tidsbegrenset» hendelse

Det som kjennetegner at en skadehendelse er *ulykkespreget* er at ulykken skjer «plutselig». En normal fortolkning av ordlyden gir ikke nærmere indikasjon på hva en riktig tidsmessig avgrensning kan være, om det er tale om noen få sekunder eller om skaden kan strekke seg over en lengre tidsperiode. I forarbeidene til yrkesskadeforsikringsloven fremheves at «skadelige påvirkninger gjennom flere dager, ikke anses som ulykker» og at «kravet til plutselighet anses oppfylt dersom den skadevoldende påvirkning ikke strekker seg utover et skift eller ren arbeidsdag».⁶¹ Samme forståelse er også lagt til grunn i folketrygdlovens forarbeider.⁶²

Høyesterett uttaler seg om dette i Skyggekjennelsen og gir en negativ avgrensning i forhold til belastningslidelser som utvikler seg over tid. Selv om uttrykket ikke er endelig fastlagt, kan det likevel anføres at påkjenninger over en ukes tid vil ikke kunne omfattes av ulykkesbegrepet.⁶³ Momentet har blitt vurdert av retten også i flere andre dommer, eksempelvis *Ambulansesjåfør* inntatt i Rt. 2013 s. 645. I dommens avsnitt 40 fremholdes forståelsen av at skadelige påvirkninger over flere dager innebærer ikke et moment av «plutselig realisert risiko».

Fra nyere praksis vises til Trygderettens tilslutning i to ankesaker, TRR-2021-1461 og TRR-2022-2116 som ble forent til felles behandling. Sakene gjaldt krav om godkjenning av tinnitus som yrkesskade eller yrkessykdom. Ankende part arbeidet som rørlegger på en oljeplattform. Etter kravet om yrkessykdom ble avslått, ble det videre vurdert om hendelsen kunne godkjennes som yrkesskade etter folketrygdloven § 13-3 andre ledd andre punktum. Faktum i saken var at skadelidte var eksponert for støy som gradvis ble høyere i en periode på 3,5 timer. Retten vurderte at skadelidte ble utsatt for «en usedvanlig påkjenning i form av ekstraordinært høyt støynivå» og at «det foreligger holdepunkter for at det skjedde en plutselig særlig rask stigning på dosimeteret». Retten vektlegger også at dagen etter hendelsen ble det besluttet at driften skulle endres nettopp på grunn av det ekstraordinære støyeksponeringen. Denne praksisen kan tolkes som en utvidelse av det tidsmessige kravet, men kjennelsen kan ikke tillegges stor prejudikatverdi på grunn av sakens partikulære faktum.

⁶¹ NOU 1988: 6 s. 36.

⁶² NOU 1990:20 s. 576.

⁶³ Se Rt. 2005 s. 1757 (avsnitt 39) og NAV rundskriv pkt. 3.10.

3.3.2 En «ytre hending»

Folketrygdloven § 13-3 annet ledd annet punktum inneholder, i samsvar med første ledd, et vilkår om at det må foreligge en «ytre hending». Bruken av samme ordlyd tilsier at vilkåret må tolkes på samme måte, og det henvises til oppgavens punkt 3.2.3.

Skygge-kjennelsen inntatt i Rt. 2005 s. 1757 er representativ for vurderingen av det avdempede ulykkesbegrepet. Retten betoner at det kan ikke uten videre antas en full overensstemmelse når det gjelder kravet til det «ytre». Saken gjaldt erstatningskrav etter yrkesskadeforsikringsloven. Skadelidte jobbet som industrirørlegger og i det han skulle hente noen bolter under et stillas fikk han en vridningsskade i kneet. Stillaset var så lavt at han måtte bevege seg på huk. Når han beveget seg tilbake med boltene i hendene oppfattet han det slik at en stålbjelke kom farende mot han. Det viste seg at det ikke kom en stålbjelke farende mot han og at det egentlig var en skygge mellom stillasene som han misoppfattet. Spørsmålet var om hendelsen kvalifiserer til arbeidsulykkebegrepet. Høyesterett konkluderte med at dette var en yrkesskade.

Høyesterett legger til grunn Trygderettens praksis om at det verken er eller har vært et absolutt tilleggskrav om «ytre hending».⁶⁴ Høyesteretts uttalelse står her i direkte kontrast med folketrygdlovens ordlyd i § 13-3 andre ledd som både i første og andre punktum inneholder ordet «ytre». I argumentasjonen vises også til kilder som forarbeider og rettslitteratur. Dommen fremstiller et mer utvidet syn på hva som er en arbeidsulykke under det avdempede ulykkesbegrep, og indikerer at det «ikke stilles noe tilleggskrav om ytre hending». Dette vil være gjeldende i de tilfeller hvor arbeidstakeren «på grunn av en vanskelig arbeidsstilling eller andre grunner er blitt utsatt for en ekstraordinær belastning eller påkjenning» som vedkommende ikke er forberedt på eller ikke kan unngå.⁶⁵

Dette domsmaterialet har blitt oppfattet som en utvidelse av yrkesskadevernet til gunst for skadelidte, noe som har åpnet for debatt og kritisk omtale.⁶⁶ Høyesteretts tolkning ble satt i tvil fordi retten valgte å legge større vekt på vage forarbeidere og underinstanspraksis, enn å holde seg til lovens klare krav til en «ytre hending».

⁶⁴ Avsnitt 34.

⁶⁵ Avsnitt 51.

⁶⁶ Kjelland (2006) s. 10 *Nytt i privatretten*; Jøsang (2006) s. 97-99 og Ness (2007) s. 132-136 i *Tidsskrift for Erstatningsrett*.

3.3.3 Et avvik

For at en skade skal kunne godkjennes under det avdempede arbeidsulykkebegrepet vil i det videre være et krav om et *avvik* utenfor arbeidets alminnelige ramme. Kravet er at skadelidte blir utsatt for en «påkjenning eller belastning som er usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid», jf. folketrygdloven § 13-3 annet ledd annet punktum.

Dette momentet er avklart i praksis i *Musikklærer*-dommen inntatt i Rt. 2009 s. 1626. Saken gjaldt en lærer som pådro seg en bruskskade i kneet i forbindelse med instruering i dans i en musikktime. Det forelå ikke en markert ulykkesartet hendelse, og skadelidte ble nektet erstatning da skaden heller ikke ble ansett å være forvoldt ved en arbeidsulykke i samsvar med det avdempede ulykkesbegrep etter folketrygdloven § 13-3 andre ledd andre punktum. I avsnitt 29 uttaler Høyesterett at der det ikke er en klar «ulykkesartet hendelse», kreves at «det må ha skjedd et avvik fra det normale i vedkommende arbeid» og at avviket «kan enten bestå i at arbeidstakeren har utført oppgaver som ligger utenfor rammene for arbeidet, eller i at ordinært arbeid har blitt gjennomført på en uvanlig måte».

Førstvoterende bemerket at vurderingen av om påkjenningen eller belastningen er usedvanlig måtte ta utgangspunkt «i hendelsens art og omstendighetene rundt denne – ikke i skadens art og omfang»⁶⁷. En oversikt av delmomenter som inngikk i vurderingen var *graden av kontroll* – at det ikke var noe uvanlig ved måten danseundervisningen ble gjennomført på og at det var ingen *faremoment eller risiko* ved handlingen som kunne tilsi at læreren måtte handle spesielt raskt. Det ble også understreket at det heller ikke var noe *unormalt med gulvet* – at foten ikke satt fast i gulvet i fysisk forstand.

Dommen markerer en mer restriktiv linje ved tolkningen av arbeidsulykkebegrepet og gir klart uttrykk for at det å godta at det forelå en arbeidsulykke i foreliggende sak «ville innebære en utvidelse av arbeidsulykkebegrepet». Førstvoterende nevner avslutningsvis at det ikke forelå «rettskildemessig dekning for» en utvidet tolkning og legger det opp til lovgiver å gjøre en endring. Dommen ble avsagt av en enstemmig Høyesterett.

⁶⁷ Avsnitt 36.

3.3.4 Tunge løft

Palle-kjennelsen inntatt i Rt. 2007 s. 882 er også representativ for vurderingen av det avdempede ulykkesbegrepet. Saken gjelder krav om erstatning etter yrkesskadeforsikringsloven og omhandler en pakkerimedarbeider som fikk en ryggglidelse under stabling av paller. Høyesterett konkluderte med at hendelsen skadelidte ble utsatt for ikke kvalifiserte til en yrkesskade etter yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav a), jf. folketrygdloven i § 13-3 andre ledd andre punktum.

Retten gjennomgikk Rikstrygdeverkets rundskriv med en oppsummering av Trygderettens praksis om skader i forbindelse med løft, bæring og lignende. Etter denne gjennomgangen uttalte førstvoterende at det «må være tale om løft av *spesielt tunge* gjenstander, løft av gjenstander med *uventet vekt*, løft som ligger *utenfor* arbeidstakernes normale arbeidsoppgaver, eller løft i en *vanskelig arbeidsstilling* eller under andre ugunstige omstendigheter» for at det skal foreligge en arbeidsulykke i lovens forstand.⁶⁸ Anvendt på det konkrete saksforholdet fant en enstemmig Høyesterett at skadelidte ikke falt inn under de kriterier som var trukket opp i praksis.

Det subsumeres i avsnitt 40 med at hendelsen «inngikk som del av pakkerimedarbeidernes normale arbeidsoppgaver og det lå derfor ikke noe ekstraordinært i at A påtok seg å utføre denne oppgaven den aktuelle kvelden». I denne avgjørelsen gis det en indikasjon om hva som menes med spesielt tunge løft og tunge gjenstander. Konkret, fant Høyesterett at 7-8 paller på mellom 23 til 25 kilo ikke er tilstrekkelig, i lys av at «vekten var imidlertid kjent, og stablingen ble utført under normale arbeidsforhold». For at vekten i seg selv skal kunne anses som ulykkesmoment, blir det avslutningsvis i avsnitt 40 uttalt at det «må det være tale om løft av særlig tunge gjenstander. Selv om det hovedsakelig er tale om kvinnearbeidsplasser, er det ikke grunnlag for å karakterisere paller på mellom 23 og 25 kg som spesielt tunge gjenstander».

Løfteskader inngår ikke kategorisk i arbeidsulykkesbegrepets sfære da de på generelt grunnlag er ansett å savne det nødvendige ulykkespreget som gjør at de ofte befinner seg i grenselandet til belastningslidelser. I 2008 bemerket Høyesterett i *Bolteløft* (Rt. 2008 s. 1646, avsnitt 44) at «utviklingen har gått i retning av å utvide dekningen for skader som skyldes spesielt tunge

⁶⁸ Avsnitt 39.

løft», dette sett i lys av momentene som har blitt utpenslet i *Skygge*-kjennelsen og *Palle*-kjennelsen. Retten fremhevet et viktig avsnitt fra *Skygge*-kjennelsen om at «den vanskelige arbeidssituasjon eller det forhold som har ført til den ekstraordinære påkjenning eller belastning vil i seg selv kunne utgjøre tilstrekkelig ulykkesmoment». Hva disse momentene betyr for vurderingen av arbeidsulykkebegrepet ved løft av spesielt tunge pasienter vil bli behandlet i oppgavens kapittel 4.

3.4 Løft av ting vs. løft av personer

Når det gjelder løfteskader, gir *Palle*-kjennelsen en viktig og demonstrativ avklaring med stor betydning for denne oppgavens andre problemstilling. Retten tydeliggjør at det foreligger et skille mellom løft av ting og løft av personer.⁶⁹ Det er ikke nærmere avklart i kjennelsen hva som ligger i vurderingen vedrørende løft av personer, men for at skader ved løft av ting skal kunne betraktes som arbeidsulykke er det flere delmomenter som aktualiseres og kan brukes i en vurderingsanalyse. Noen av disse momentene som også kan være relevante ved løft av personer er eksempelvis løft av spesielt tunge gjenstander, at det blir en uventet tungt løft, at det er tale om løft utenfor normale arbeidsoppgaver, at løftet blir utført i en vanskelig arbeidsstilling, at det foreligger ugunstige omstendigheter som sterkt tidspress eller tvungen arbeidssituasjon, eller at det er tale om en ung arbeidstaker uten særlig opplæring som utfører løftet.⁷⁰

Arbeids- og velferdsdirektoratet har gjennom rundskrivet til folketrygdloven § 13-3 angitt nærmere retningslinjer som skal følges og legges til grunn i arbeidet med et vedtak om godkjent yrkesskade. I de tilfellene hvor små avvik fra normale arbeidsrutiner lett medfører personskade vil en mer liberal godkjennelsespraksis gjelde. Dette følger av rundskrivets punkt 3.4 som tydeliggjør at denne praksisen vil gjelde for «løft av hjelpeløse og/eller urolige personer», «løft av spesielt tunge gjenstander», «løft av uventet høy vekt», «løft eller arbeid i vanskelig/forkjært stilling hvor arbeidet utføres under forhold som ligger nær fare/skadegrensen».⁷¹

Løft av personer utgjør en betydelig større utfordring enn løft av tunge gjenstander. En helsefagarbeider vil vanskelig kunne planlegge utførelsen av et personløft idet pasienten vil kunne reagere på en uforutsett måte. De fleste hendelser oppstår i forsøk på å unngå at

⁶⁹ Samme skille nevnes i eksempelvis TRR-2004-2910 og TRR-2018-510.

⁷⁰ Avsnitt 22.

⁷¹ Rundskrivet ble sist endret 28.mars 2023, lastet ned 17.april 2023.

vedkommende pasient blir skadet. Det vil ikke være aktuelt for en sykepleier å slippe taket dersom løftet blir for tungt. Når det gjelder løft av personer har Finansklagenemda og Trygderetten ved flere anledninger uttalt og vurdert saker hvor en person, oftest sykepleiere eller annet helsepersonell har skadet seg i forbindelse med løft av pasienter. I kapittel 4 vil det gis eksempler med relevante avgjørelser og momenter som inngår i vurderingen av arbeidsulykkesbegrepet ved personløft.

3.5 Deloppsummering

I lys av gjennomgått praksis kan det oppsummeres med at rettskildematerialet vil veie tungt for at kravet til ulykkesskader skal være oppfylt. Avgjørelsene er begrunnet til å gjelde den konkrete skadehendelsen og rettstilstanden kan fortone seg noe uklart. Argumentasjonen bygges i tråd med rettskildene, men vurderingen av ulykkesbegrepet er skjønnsmessig. Det vil si at individuelle forhold ved sakens faktum kan utgjøre en stor forskjell i enkelte tilfeller. Det er heller ikke entydig hvilken vekt ulike momenter har, spesielt i de tilfellene hvor situasjonen er relativ i forhold til skadelidtes situasjon, eksempelvis som det har blitt vurdert i ovennevnte doms avsnitt 36, inntatt i *Fotballskade* (Rt. 2006 s. 1642).

Typetilfeller som oftest subsumeres under den avdempede ulykkesbegrep er personskader i forbindelse med personløft. I lys av senere tids rettsutvikling har *arbeidsulykkesbegrepet* vært og fortsatt utgjør et sentralt tema. Vurderingen angår som oftest et spørsmål om løfteskaden skyldes den ekstraordinære belastningen i arbeid, alternativt om det er en realisering av det som egentlig er en belastningslidelse som blir aktualisert ved denne konkrete hendelsen. Disse grensedragningene vil bli presentert i det følgende.

4 Typetilfeller ved personløft

4.1 Vurderingstema

Hvorvidt helsepersonell som blir utsatt for en løfteskade som følge av pasientløft innfrir kravet til godkjent yrkesskade, forutsetter at enten det markerte eller det avdempede ulykkesbegrepet er oppfylt. De overordnede problemstillingene vil være om skade i forbindelse med personløft har skjedd ved en plutselig og uventet ytre hendelse, eller om skade i forbindelse med personløft har skjedd ved en konkret tidsbegrenset ytre hendelse som har medført en påkjenning eller belastning som er usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid, jf. folketrygdloven § 13-3 andre ledd første og annet punktum, sammenholdt med yrkesskadeforsikringsloven §§ 10 og 11 første ledd bokstav a).

I oppgavens andre problemstilling er det ønskelig å avdekke i hvilken grad rettsanvendelsen av gjeldende rett er konsekvent og egnet til å oppfylle hensynene bak yrkesskadeforsikringen, samt ivaretar helsepersonalets erstatningsrettslige vern. Spesielt skader i forbindelse med løft av pasienter er en type risiko som medfører en stor usikkerhet rundt hva som er gjeldende rett. Framstillingen tar sikte på å følge utviklingen i rettspraksis og sammenligne om like saker behandles likt. Utvalget av typetilfeller inneholder kategorier basert på enkelte situasjoner som skiller seg ut i praksis. Det er mange «løft» i helsetjenesten og hva som kan bli godkjent som yrkesskade avhenger av konkrete momenter. Det vil i det videre gis en oversikt over noen av momentene som utpenses i praksis.

4.2 Normalt løft

Et normalt løft som fører til skade, vil ikke alltid bli ansett som en ulykke som innfrir kravet til å få godkjent en yrkesskade. Det må foreligge et moment ved hendelsen som er «usedvanlig i forhold til det normale». Helsepersonell er en yrkesgruppe som utfører mange pasientløft i hverdagen og det antas å være en regelmessig del av arbeidet at løfteforholdene ikke alltid er optimale. Det er derfor ikke alltid selvinnlysende om et løft vil falle utenfor det som er en normal arbeidsoppgave.

Kjennelsen i TRR-2021-2769 er et bra eksempel som omhandlet en assistent på et sykehjem som skadet seg i forbindelse med løft av pasient under morgenstell. Pasienten var i liggende stilling, og løftet ble utført sammen med en hjelper og ved bruk av laken. Som følge av løftet fikk skadelidte flere sener i armen avrevet og ble senere operert. Det ble opplyst at pasienten

veide 90 kilo og på grunn av store smerter måtte hun flyttes ved hjelp av laken, og ikke heis. Løftet var ikke en del av en daglig rutine, men noe som gjøres i «helt spesielle situasjoner og på spesielle pasienter». Momenter som retten la til grunn var at «løft av pasient inngår i de arbeidsoppgaver som en assistent ved et sykehjem utfører».

I lys av oppgitte opplysninger rundt pasientens tilstand så retten ingen indikasjon om at løftet kom ut av kontroll eller at pasienten var urolig, heller ikke at løftet ble utført i en vanskelig arbeidsstilling. Bruk av laken, fremfor heis kunne heller ikke anses som usedvanlig i arbeidet. Rettens konklusjon ble derfor at dette tilfellet var et normalt løft, i kontrollerte former som ikke utgjorde en arbeidsulykke. Finansklagenemda har avgitt lignende vurderinger i FinKN-2019-303, FinKN-2020-335, FinKN-2020-764 og FinKN-2021-100.

Hvorvidt det var tale om normale arbeidsoppgaver ble behandlet også i TRR-2021-2477 som omhandlet en fysioterapistudent. Skadelidte skulle utførte pasientløft ved hjelp av laken sammen med veileder. Studenten var under opplæring og hadde begrenset erfaring med løft av pasienter. Etter rettens syn ble også dette saksforholdet ansett å representere et normalt løft i kontrollerte former som ikke kunne kategoriseres som en arbeidsulykke. Momenter som ble vurdert var hvorvidt det var tale om normale arbeidsoppgaver, pasientens vekt, hvorvidt løftet hadde skjedd ved hjelp av løftehjelpemidler, forhold ved pasienten for øvrig og skadelidtes erfaring. Heller ikke her anså retten bruk av laken, fremfor heis som en usedvanlig påkjenning i arbeidet. Det ble lagt til grunn at løft av pasient inngår i «de alminnelige arbeidsoppgavene som en fysioterapeut tidvis må utføre». Selv om det var enighet om at pasientens vekt på 140 kilo «utgjør en høy vekt», ble dette ikke ansett som uventet høy fordi det hadde ikke skjedd noe uregelmessig.

Denne praksisen reflekterer rettsoppfatningen som legges til grunn i forbindelse med vurderingen om skade inntruffet ved personløft kan godkjennes som yrkesskade. Disse eksemplene underbygger at ikke alle personløft innfrir kravet til arbeidsulykke.

Fra tidligere praksis vises også til TRR-2007-3414 hvor retten anså heller ikke at det forelå et tilstrekkelig ulykkesmoment ved løft i forbindelse med forflytning av en tung og bevisstløs pasient. Underbemanning og høyt arbeidspress kan gi økt risiko for skade, men dette ble ansett som vanlig å forvente i yrket. Denne kjennelsen ble også brukt som eksempel av Frostating lagmannsrett som i LF-2011-42663 har kommet fram til samme konklusjon. I denne

saken ble omsorgsarbeideren lam fra livet og ned, men retten anså at hendelsen manglet «det usedvanlige skadepotensialet». Av andre eksempler med samme utfall nevnes LG-2005-168779, LG-2007-165166 (ankebehandlingen ble nektet fremmet i HR-2009-52-U), TRR-2007-3414, TRR-2009-132, TRR-2010-1242, TRR-2018-510.

Et naturlig spørsmål blir dermed hva er det som utgjør en ekstraordinær belastning som gjør at yrkesskade vilkåret blir oppfylt.

4.3 Avvik fra normale arbeidsrutiner

Rammen rundt en skade i forbindelse med pasientløft er viktig for å kunne etablere skadepotensialet og om det foreligger et avvik fra normale arbeidsrutiner. Forhold som skiller seg i praksis er for eksempel om løft utføres unntaksvis, jf. TRR-2009-503. Det vil heller ikke være nok om det foreligger forhold som gjør at løftet blir komplisert dersom den aktuelle hendelsen ikke fremstår som usedvanlig for en erfaren sykepleier, jf. TRR-2020-3380, TRR-2020-3765, TRR-2020-3817, TRR-2021-568 og TRR-2021-1297.

For de tilfellene hvor små avvik fra den normale arbeidsrutine lett medfører skade eller ulykke stilles det mindre krav til det «ekstraordinære» ved ulykkeskomponenten. Dette momentet kom fram i dom fra Gulating lagmannsrett inntatt i LG-2019-98836 hvor retten har vurdert om skade oppstått i forbindelse med forflytting kunne godkjennes som yrkesskade. Skaden oppstod under en forflytting oppover i sengen av en bevegelseshemmet pasient. Helsefagarbeideren beskrev at personskaden inntraff «ved utføring av natrutiner, legging og øvelser i seng hos en av brukere». Skadelidte fikk «en strekk og vridning av nakken samt store smerter». Skadelidtes kollega som skulle bistå i løftingen var høyere og tok tak i pasient uten at hun fikk anledning til å være med på løftet.

Saken var først til behandling i Trygderetten som konkluderte med at vilkårene for å få skaden godkjent ikke var oppfylt fordi «det å forflytte en bevegelseshemmet pasient oppover i sengen – var i kjernen av de arbeidsoppgaver som normalt tilfalt den ankende parten i stillingen som hjelpepleier». Lagmannsretten var enig med Trygderetten at det ikke forelå en markert ulykkeshendelse etter folketrygdloven § 13-3 annet ledd første punktum. Retten anvendte relativiseringen som ble foretatt av Høyesterett i Rt. 2006 s. 1642, som stadfestet at kravet til ulykkeshendelse er relativt avhengig av yrke. Etter en naturlig språklig forståelse av uttrykket «*plutselig eller uventet ytre hending*» kunne denne hendelsen ikke anses som ulykkesartet.

Lagmannsretten kom imidlertid til en annen konklusjon når de anvendte det avdempede arbeidsulykkebegrepet i folketrygdloven § 13-3 annet ledd annet punktum. Etter en gjennomgang av de prinsipielle uttalelsene fra *Skygge*-dommen (Rt. 2005 s. 1757) og *Palle*-kjennelsen (Rt. 2007 s. 882), refererte retten til NAV sitt rundskriv R13-00. Fra rundskrivet siteres at det foretas en mer «liberal godkjennelsespraksis» ved skader oppstått i forbindelse med løft. Dette vil gjelde for de tilfellene hvor «små avvik fra den normale arbeidsrutine lett medfører skade eller ulykke», idet det stilles mindre krav til «ulykkesmomentet/det ekstraordinære».

Det er to mulige problemstillinger som aktualiseres i denne og lignende saker. Først om «skadelidte, som følge av en vanskelig arbeidsstilling, eller av andre grunner, ble utsatt for en ekstraordinær belastning eller påkjenning utenfor den alminnelige rammen for hennes arbeid som helsefagarbeider». Alternativt om skadehendelsen falt «innenfor den mer liberale godkjenningspraksisen» som legges til grunn i rundskrivet.

De avgjørende momentene som flertallet viser til, er den vanskelige og uheldige arbeidsstillingen idet pasientens seng var for høyt innstilt for skadelidtes vedkommende. Dette ble ansett som et avvik fra normal arbeidsrutine. Det at løftet ble foretatt uten noe forvarsel av skadelidtes kollega var et viktig delmoment som retten også vektla. Manglende innarbeidet rutine som bruk av laken eller andre hjelpemidler, samt pasientens ønske om at heis ikke skulle benyttes veide også inn i vurderingen av risikoen.

Flertallet, bestående av samtlige fagdommere, bemerket seg fra Trygderettens kjennelse (TRR-2018-510) at det må foretas et skille mellom løft av pasient og forflytning av pasient; idet sistnevnte anses som en rutinemessig oppgave i en stilling som hjelpepleier. Denne grensedragningen er viktig fordi det er kun løfteskader som kan vurderes etter den ovennevnte liberale godkjennelsespraksisen ved små avvik. Dette aspektet vektla ikke flertallet i like stor grad og tilføyde at det vil lett kunne oppstå «skader når det ikke er innarbeidet eller praktiseres faste rutiner for å sikre riktig arbeidsstilling og utførelse». Manglende rutiner for utførelse av løft fra arbeidsgiver ble med dette kritisert av retten.

Flertallets konklusjon var at hendelsen som skadelidte ble utsatt for var en arbeidsulykke. Mindretallet anså imidlertid Trygderettens avslag som riktig, idet forflytning av pasient var «en helt normal arbeidsoppgave for A i hennes stilling som helsefagarbeider». De to

dissenterende meddommerne vektla at skadelidte hadde flyttet den samme pasienten mange ganger tidligere, også sammen med den aktuelle kollegaen, og at skadelidte var godt kjent med pasientens vekt og hvordan forflyttingen skulle gjennomføres. Mindretallet hadde også et annet syn på hvordan innholdet i rundskrivet skal forstås, og påpeker at den er begrenset til å gjelde løft av hjelpeløse og urolige personer. Forflytting av en sengeliggende pasient vil dermed falle klart utenfor dekningsomfanget, med mindre det skjer noe ulykkesartet.

Det bemerkes at denne avgjørelsen er avgitt med et dissenterende votum og er en av de få fra senere år som har vurdert ulykkesmomentet ved personløft på et høyere domstolsnivå. Det at votum er dissenterende og at det skyldes uenighet i resultatet spiller imidlertid inn i vurderingen av hvilken vekt dommen vil ha for senere lignende saker. Flertallets syn blir ofte bli fulgt i senere avgjørelser, og det er derfor usikkert om dissensavgjørelsen vil ha svakere rettskildekraft enn en enstemmig dom.⁷²

4.4 Spesielt tunge løft

Et løft kan fort bli vanskelig og tungt i lys av pasientens helsetilstand som oftest er i en sårbar situasjon. Spesielt tunge kan bli løftene hvor pasienten er overvektig eller endrer sin atferd på en uforutsigbar måte. Praksis viser at det vil ikke være tilstrekkelig at pasienten reagerer på en annen måte enn forventet for at ulykkesvilkåret skal være oppfylt.

Finanklagenemda Person har i en nyere sak med uttalelsesnummer FinKN 2022-378 vurdert godkjenning av yrkesskade hvor en helsefagarbeider skadet albuen i det hun og en kollega tok tak i en pasient for å avverge at han falt av dostolen. NAV godkjente hendelsen som yrkesskade, mens forsikringsselskapet avslå kravet.⁷³ Nemda vurderte saken først under det markerte arbeidsulykkebegrepet og påpekte at «skade oppstått under utførelse av ordinært arbeid anses normalt ikke som en arbeidsulykke, jf. Rt. 2006 s. 1642», og at det må foreligge et ulykkesartet hendelse. Nemda vurderer at det å skifte grep på grunn av bevegelser eller for å fordele tyngden av pasienten på en bedre måte anses ikke som uventet. Den viktigste presiseringen kommer i nemdas konklusjon som uttaler at de hadde kommet til samme resultat selv om det hadde vært forhold tilknyttet pasienten som gjorde at skadelidt måtte endre grep, som for eksempel at han hadde beveget seg plutselig.

⁷² Taraldrud (2017) s. 91.

⁷³ Forsikringsselskapet er ikke bundet av trygdens vedtak, og omvendt; se punkt 2.5.

Denne uttalelsen står i kontrast til ovennevnt praksis hvor forhold ved pasienten var konstatert å veie tungt i vurderingen av hvilke løft som kan godkjennes under det markerte ulykkesbegrepet. Løftet kom plutselig på de to helsefagarbeiderne og forhold på skadelidtes side kan sies å ha medført en påkjenning som endte opp i skade. En enstemmig nemd konkluderer i det videre at kriteriene under det avdempede ulykkesbegrepet var heller ikke oppfylt.

Et annet eksempel på spesielt tunge løft er kjennelsen i TRR-2021-4231 hvor en pasient med en vekt på ca. 139 kilo skulle løftes og flyttes over til sideleie. Oppgaven ble utført på en kirurgisk sengepost av en sykepleier sammen med tre andre ansatte. Retten anså ikke dette løftet som spesielt tung da vekten ble antatt å være kjent for de fire ansatte som utførte oppgaven. Etter rettens syn ble det ikke beskrevet at det hadde skjedd noe uforutsett eller akutt og det var dermed ikke tilstrekkelig avvik for å anse at det foreligger ekstraordinære forhold. Av særlig viktighet for dette tilfellet var bruken av stikkklaken og økt personell som ble benyttet nettopp for å redusere belastningen. Konklusjonen var at det ikke ble påført en påkjenning eller belastning som er usedvanlig i forhold til det som er normalt i skadelidtes arbeid, og anken førte dermed ikke frem.

I noen tilfeller skjer løft i forbindelse med forhindring av at pasienten faller og spørsmålet er om det kan være nok for at «uventet» kriteriet blir oppfylt. Et illustrerende eksempel er trygderettskjennelsen TRR-2004-2910 hvor retten sluttet seg til at skaden måtte godkjennes som yrkesskade. Saken omhandlet en psykiatrisk sykepleier som skulle hjelpe en overvektig pasient inn i bilen. Skaden resulterte i et overstrekk i håndleddet som førte til at skadelidte måtte unngå tung belastning over en periode. Hendelsen omhandler en forhindring av et fall, ikke en løfteskade, men den er representativ for hvordan retten la til grunn forståelsen av arbeidsulykkesbegrepet tilbake i år 2004. Retten bemerket at rettspraksis har vært under utvikling, og at tendensen beveger seg «fra et restriktivt til et mer liberalt syn». Videre ble det påpekt at det å forhindre et fall eller faren for et fall vil alltid oppstå uventet. Derfor vil reaksjonen sykepleieren har konstateres å skje «spontant og uten at det er tid til å beskytte egen kropp».

I ovennevnte kjennelse (TRR-2004-2910) blir det referert til tidligere ankesaker hvor retten kom til samme konklusjon. En av kjennelsene omhandlet pasientløft og inneholder flere sentrale vurderingsmomenter som har blitt brukt i senere praksis også. Kjennelsen er publisert i TRR-1996-391 og saken gjaldt en hjelpepleier som pådro seg ryggmerter idet hun skulle

løfte en pasient opp fra gulvet. Retten konstaterte at det må skilles mellom løft av ting og løft av person, da sistnevnte er atskillig vanskeligere å beregne og å kontrollere. Dette prinsippet ble fulgt opp og presisert av Høyesterett i senere avgjørelser også.⁷⁴

Retten understreker at hjelpepleieryrket er fysisk tungt og krevende, samt at «[a]rbeidet på helseinstitusjon medfører dessuten en ikke ubetydelig risiko for hendelser av ulykkeskarakter». Når en pasient løftes, vil det ofte skje noe uventet i forhold til pasientens plutselige motstand, uberegnelige reaksjoner på grunn av smerter, eller utbredte lammelser som kan gjøre løftet vanskelig. En plutselig tyngdeoverføring «kan føre til ekstraordinære og risikofylte belastninger som overskrider tålegrensen». Pasientens tilstand i seg selv kan være et element som gjør «at en pleier må gripe hurtig inn og løft kan da skje under vanskelige forhold og forkjært stilling».

Når retten anvender ovennevnte momenter på den aktuelle sak, blir konklusjonen at løftet medførte en ekstraordinær påkjønning. Retten tar i betraktning at skadelidte måtte handle raskt uten tid til å forbedre seg for å løfte pasienten, noe som viser at forhold ved pasienten er veldig viktig i vurderingen. Samme forståelse gjenspeiles også i praksis fra Finansklagenemda som har kommet fram til samme konklusjon i eksempelvis FinKN-2015-200 (løftet fremstå som *uventet* tungt), FinKN-2012-605 (skadelidte var ikke kjent med pasientens helseforverrelse, det ble ansett som *uventet* at skadelidte fikk hele pasientens vekt over seg) og FinKN-2012-64 (løft av hjelpeløs person, skadelidte hadde ikke noe reelt valg).

4.5 Kontrollert og planlagt personløft

En annen mulig kategori er situasjonene hvor pasientløftet er planlagt og utføres under kontrollerte forhold, eller skadelidte er kjent med pasientens situasjon fra før. Dette er typetilfeller som stiller et krav til en ytre påvirkning for å begrunne plutseligheten i hendelsesmomentet.

I FinKN-2021-100 behandlet nemda en sak som omhandlet en hjelpepleier i hjemmehjelp tjene- nesten som kom til skade i forbindelse med et løft som skulle utføres fra gulvet. Skadelidte skulle gjøre arbeidsoppgaven sammen med en kollega. Etter en kort vurdering kom nemda til at det markerte ulykkesbegrepet ikke fikk anvendelse da det ikke ble opplyst om noe plutselig og uventet ytre hending. Avgjørende for nemda var at skadelidte hadde tid til å forbedre løftet,

⁷⁴ Eksempelvis *Palle-kjennelsen* Rt. 2007 s. 882.

herunder å flytte på møbler som måtte stå i veien og eventuelt innhente en *løfteanordning*⁷⁵. Retten kom til samme konklusjon i TRR-2010-760, TRR 2021 2477 og FinKN-2022-93.

Det er finnes mye praksis som omhandler skader i forbindelse med pasientløft, men hovedproblemstillinger er ikke knyttet til selve arbeidsulykkebegrepet. Det vises til et utvalgt av kjennelser med den hensikt å understreke at det er mange tvister som omhandler skade i forbindelse med løft av pasienter og at listen av typetilfeller ikke er uttømmende. Eksempelvis nevnes saken i TRR-2021-2829 som ikke omhandlet vurderingen av selve yrkesskaden, men illustrerer et eksempel på godkjent personløft i praksis. Her var faktum at skadelidte arbeidet som sykepleier og fikk ryggsmarter etter løft av en pasient som uten forvarslar falt om. For retten handlet saken om krav til arbeidsavklaringspenger, og problemstillingen faller derfor utenfor denne framstillingen. En annen sak fra nyere tid er kjennelsen TRR-2021-2793 som gjelder vurdering av årsakssammenheng mellom arbeidsulykken og skadefølgene. Denne saken representerer enda et tilfelle der skadelidte sykepleier fikk smerter i skulder i forbindelse med løft av pasient. Gulating lagmannsrett har nylig avsagt en dom publisert i LG-2022-78419 som også gjaldt krav om erstatning etter yrkesskadeerstatningsloven, men vurderings-tema handlet her også om årsakssammenheng mellom hjemmesykepleierens prolaps og løft av bruker.

5 Oppsummering

Det sentrale spørsmålet når det gjelder etableringen av ansvarsgrunnlaget er om personløftet er en del av vedkommendes normale arbeidsoppgaver. Dette vil være kunne være et avgjørende moment for om det foreligger noe ekstraordinært i måten oppgaven utføres. Alternativt vil det kunne stilles spørsmål om det foreligger et stort nok avvik fra den normale arbeidssituasjonen idet personløftet foretas.

Underrettene illustrerer gjennom deres praksis at det er flere momenter og delmomenter som virker inn. Der et løft utføres og vekten av pasienten er tyngre enn forventet eller en plutselig endring fører til en enda tyngre løft, vil det ikke lenger være så viktig om selve løftet var planlagt og kontrollert. Det vil i tillegg være aktuelt å analysere bruken eller manglende bruk av hjelpemidler, hvorvidt pasienten er hjelpeløs eller kan bidra til løftet selv.

⁷⁵ En løfteanordning er et hjelpemiddel benyttet i forbindelse med løft. Arbeidstilsynet har eksempelvis opparbeidet en manual med vurderingsmodeller for løfting som er tilgjengelig på deres nettside.

Viktige momenter knyttes til avviket fra normalt arbeid. Eksempelvis en sykepleier som blir innkalt til en annen avdelingspost på grunn av manglende personell, eller tilfeller der løft utføres unntaksvis. Ved vurderingen av om det foreligger et tilstrekkelig avvik vil det være relevant å ta hensyn til hvorvidt løfteskaden skjer i forbindelse med ordinære arbeidsoppgaver som er i tråd med kjente rutiner, samt graden av skadelidtes opplæring og erfaring, og om løftet utføres alene eller sammen med andre. Det vil også kunne veie inn om skaden inntreffer på en tungpleie avdeling og hvorvidt skadelidte er kjent med pasienten som skal løftes.

Et løft utført i en vanskelig arbeidsstilling vil ikke alltid innfri kravet til godkjenning, med mindre løftet bærer preg av ugunstige omstendigheter som tidspress, at løftet må foretas i en ubekvem posisjon eller at det er fare for liv og helse. Andre momenter som vektlegges av retten er graden av kontroll ved utførelsen av løftet eller forhold ved pasienten selv. Eksempelvis om pasienten er overvektig, om han er i liggende stilling og i hvilken høyde, om vedkommende er urolig, eventuelt i hvilken grad det er behov for tilkobling til medisinsk utstyr grunnet store skader.

Et av hensynene bak yrkesskadedekningen er å verne ansatte som kommer til skade ved utførelsen av arbeid for arbeidsgiver. I lys av hvordan gjeldende rett utøves i praksis kan det konstateres at arbeidsulykkebegrepets rekkevidde og helsepersonellens erstatningsrettslige vern ved yrkesskader som følge av personløft ikke er så klart. Godkjenning av skade ved personløft som yrkesskade vil ofte bero på en helhetsvurdering hvor forskjellige momenter avveies i forhold til sakens faktum.

Hensikten med denne masteroppgaven var å gi en framstilling av arbeidsulykkebegrepets rekkevidde og helsepersonellens erstatningsrettslige vern ved yrkesskader som følge av personløft. Innholdet og rekkevidden av ulykkesmomentet har blitt presentert i lys av lovhjemmel, forarbeider, prinsipielle dommer og nyere underrettsavgjørelser. Den kasuistiske delen av oppgaven har avdekket hvordan løfteskader vurderes i praksis og hvilke personløft anses til å innfri kravet i henholdt til yrkesskadedekningen, og hvilke som faller utenfor.

5.1 Refleksjoner

Aktualiteten med oppgavens problemstilling er reflektert i antall saker som reiser spørsmål der arbeidsulykkebegrepet utgjør et vurderingstema. Tilfellene der helsepersonell blir utsatt for løfteskader behandles ofte i Finanklagenemnda og i Trygderetten. Statistikken bekrefter den økte risikoen helsepersonellet blir utsatt for i helsetjenesten. Derfor har det vært viktig å se hvilke typetilfeller som kan oppstå i praksis og hvordan disse blir vurdert etter gjeldende rett.

Det kan stilles spørsmål om det foreligger en felles forståelse av arbeidsulykkebegrepet som bidrar til forutberegnelighet, eventuelt hva konsekvensen av et veldig klart vilkår hadde vært. I lys av praksis og med hensyn til variasjonen av tilfeller vil det være en ulempe å ha et klart og etablert innhold av arbeidsulykkebegrepet. På en annen side vil hensynet til forutberegnelighet være i direkte motstrid til hensynet til fleksibilitet. En løsning til en sak med komplisert og sammensatt faktum kan ramme en annen avgjørelse ulikt. Derfor blir det vanskelig å etablere en konkret og objektiv ulykkesbegrep. Den videre konklusjonen som kan utledes av praksis er at det er mange relevante momenter og delmomenter som kan bygge opp argumentasjonen for hvorfor en løfteskade godkjennes eller ikke som yrkesskade.

Forarbeiderne til en eventuelt framtidig lov om arbeidsskadeforsikring tyder på at en endring i regelverket er ønsket, men det er uavklart hva en hensiktsmessig endring vil være. Dagens arbeidsulykkebegrep kan sies å være godt etablert i praksis, men det problematiske aspektet er at viktige sektorer i arbeidslivet faller utenfor dekningen dersom hendelsen ikke skjer i konformitet med vilkårene. Spesielt utsatte er helsefagarbeidere i pleie- og omsorgsykker som utfører oppgaver med uforutsigbare elementer, med pasienter som kan agere plutselig og uforutsett. Det er små detaljer som utgjør en stor forskjell i forhold til hvordan hendelsen skjer. Kriteriene kartlegges og tilpasses situasjonen i den enkelte sak, med hensyn til hva som er forventet og antatt å være en normal del av jobben som sykepleier eller hjelpepleier. Dette øker usikkerheten rundt hvilke skader blir godkjent som yrkesskade.

Det kan også stilles spørsmål om hensynene bak yrkesskadeforsikringsloven realiseres i tilstrekkelig grad slik at det objektive arbeidsgiver ansvaret oppfyller lovens formål. I oppgavens punkt 2.4 ble det nevnt at yrkesskadeforsikringsloven bærer viktige hensyn som underbygge hvorfor et krav om yrkesskadeerstatning lettere skal dekkes. Grunnleggende rettferdssynspunkter og alminnelige risikovurderinger, samt samfunnsinteressen er sterke hensyn som ikke anvendes så ofte i rettens argumentasjon.

I Fafo-rapport av 2012 ble det vist til at helse- og omsorg sektoren har lavest sannsynlighet for å få innvilget yrkesskadedekning. Denne rapporten hadde som tema om sannsynligheten for å få godkjent yrkesskadedefordel er ulik for menn og kvinner. En av grunnene denne problematikken tas opp er fordi regelverket som ligger til grunn for godkjenning av yrkesskader er ansett å bære preg av «å ha større dekning i tradisjonelle mannsdominerte næringer som for eksempel industrien». De spørsmålene som stilles er om «yrkesskade kun er for menn (NOU 1999:13), og om yrkessykdomslisten er en kvinneskadediskriminerende liste (NOU 2008:11).⁷⁶

Det er viktig å presisere at denne rapporten vurderer ikke gjeldende rett eller hvorvidt loven bidra til forskjellsbehandling ved at den verner menn i større grad enn kvinner. Rapporten tar for seg de ulike forhold som kan bidra til å forklare forskjellene i yrkesskadetrygd. Noen av dem går eksempelvis på underrapportering av saker fra industri- og byggebransjen som er mannsdominerte yrker, mens arbeidstakere i pleie- og omsorgssektoren er kvinneskadedominerte yrkesgrupper.

I forbindelse med lovarbeidet om ny arbeidsskadeordning vedrørende yrkessykdommer (NOU 2008:11) uttalte daværende arbeids- og inkluderingsminister seg om urimeligheten helsepersonellet opplever vedrørende å få godkjent skader i forbindelse med løft av eldre, syke og funksjonshemmede. Ligestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) mente at regjeringen «går i riktig retning» med å sikre en mer likestilt yrkesskadeerstatning. Ombudet skulle nedsette et medisinsk ekspertutvalg som bidrag til et godt beslutningsgrunnlag. Ved spørsmål om hva som er status per i dag, svarte fagdirektør fra LDO at problemstillingen ikke har blitt fulgt opp siden 2007.⁷⁷

5.2 Veien videre

I 2008 fremmet Arbeids- og inkluderingsdepartementet forslag om lovendring ved at skader som oppstår akutt i forbindelse med løft av personer (plutselig løft) skal kunne godkjennes som ulykkesskade, selv om det ikke foreligger en arbeidsulykkeulykke. Forslaget er ikke fulgt opp. Are Stenvik understreker i sin bok om at en eventuell utvidelse vil være i harmoni med de legislative hensyn som ligger til grunn for yrkesskadedeforsikringen. Dette kan likevel oppfattes som en særbehandling av skader som skyldes løft av personer som kan bli vanskelig å

⁷⁶ Fafo (2012:45) s.30 og s. 53.

⁷⁷ Se vedlegg 2.

forsvare i et likebehandlingsperspektiv. Hvis en skade skyldes yrkesrisiko, bør den dekkes, uavhengig av om det er personer eller ting som løftes, og i for seg også uavhengig av om skaden oppstår ved løft eller andre bevegelser.⁷⁸ Dette synet deler også andre parter i arbeidslivet, eksempelvis Norges Fiskarlag som deler et skeptisk syn i deres høringsuttalelse avgitt i forbindelse med arbeidet i NOU 2008:11. Her uttalte Fiskebåtredernes Forbund at en endring i regelverket bør ikke i sin form diskriminere mellom kjønn og yrkesgrupper.

Det er usikkert om hvorvidt en endring av regelverket vil bidra til at flere personløft godkjennes som yrkesskade. Selv om en lovendring vedtas er det ikke opplagt at det vil bringe en løsning som kan omfavne alle utsatte yrkesgrupper. Fram til en ny lov eller en lovendring vedtas av Stortinget kan det være hensiktsmessig at eksempelvis forflytning- og løftansvarlige, tillitsvalgte, verneombudet, arbeidstilsynet og arbeidsgiveren selv bevisstgjør hjelpepersonell om deres krav og rettigheter, samt om hvilke kriterier domstolene legger til grunn som gjeldende rett.. Selv om det vil være viktig at en lovendring følger samfunnsutviklingen, er det vel så viktig at nødvendig opplæring og veletablerte rutiner eksisterer i dag for å redusere risikoen for skade.

⁷⁸ Stenvik s. 587.

6 Kildeliste

LITTERATUR

- Arbeidstilsynet** Arbeidstilsynet. Tilrettelegging vedrørende tungt arbeid og vurderingsmodeller for løfting. (u.å.) <https://www.arbeidstilsynet.no/tema/ergonomi/manuelt-arbeid/tungt-arbeid/> (Sist åpnet 20.april 2023)
- Arntzen (2001)** Arntzen, Andreas. *Yrkesskadeforsikring: lovkommentarer og dokumentsamling*. Oslo: Advokatfirmaet Arntzen de Besche.
- Andenæs (2009)** Andenæs, Mads Henry. *Rettskildelære*. 2 utgave, Oslo: 07 Gruppen AS.
- Bertnes (2012)** Bertnes, P.A., Trygstad, K.J. and Kongshavn, H. (2012) *Praktisk rettskildelære: juridisk informasjonssøking*. 4. utg. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Blandhol, Tøssebro, Skotheim (2015)** Blandhol, Sverre; Tøssebro, Henriette N.; Skotheim, Øystein. *Innføring i juridisk metode*. Jussens venner, 2015, Vol. 50 (6), p. 310-345.
- Brynildsen (2014)** Brynildsen, Claus, Børre Lid og Truls Nygård, *Forsikringsavtaleloven med kommentarer*, 3. utg. Oslo.
- Bull (2008)** Bull, Hans Jacob. *Forsikringsrett*, Oslo: Universitetsforlaget, 2008.
- Eckhoff (2001)** *Rettskildelære*. 5.utgave, ved Jan E. Helgesen, Oslo: Universitetsforlaget, 2001.
- Gaarder (2008)** Gaarder, Morten (2008) *Arbeidsulykkebegrepet – betraktninger med utgangspunkt i Palle-kjennelsen*, *Rt. 2007 s. 882*, Tidsskrift for Erstatningsrett, Vol. 5, Iss. 1-2, pp 62-83.
- Gaarder (2012)** Gaarder, Morten. «*Kuldeskade-dommen i Rt-2011-368 og yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c*», Tidsskrift for Erstatningsrett, forsikringsrett og velferdsrett (2012), s. 120- 149 (Sisert fra Lovdata.no).

- Gravseth (2010)** Gravseth, Hans Magne. Arbeidsskader og arbeidsrelaterte helseproblemer. STAMI-rapport, årgang 11, nr. 4. Publisert av Statens arbeidsmiljøinstitutt i 2010.
- Hagstrøm og Stenvik (2015)** Hagstrøm, Viggo og Stenvik, Are. *Erstatningsrett*. Universitetsforlaget, 2015.
- Haug og Schwarz (2003)** Haug, Martin og Schwarz, Finn. *Ansvar for arbeidsskader*. Forlaget Thomson, København, 2003.
- Hjemås, Zhiyang, Kornstad og Stølen (2019)** Geir, Hjemås, Zhiyang, Jia, Kornstad, Tom og Stølen Nils Martin. *Arbeidsmarkedet for helsepersonell fram mot 2025*. ISBN 978-82-537-9925-4. SSB.
- HKDIR** Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse. Kvinner kan tjene på å velge mannsdominerte yrker. (u.å) <https://hkdir.no/aktuelt/kvinner-kan-tjene-paa-aa-velge-mannsdominerte-yrker> hentet 27.mars 2023
- Kirkevold (2022)** Kirkevold, Marit. «Helsefagarbeider». Store norske leksikon. Sist oppdatert 29.juni 2022.
- Kjelland (2006)** Kjelland, Morten (2006) Nytt i privatretten 2006/4 Personskade. *Arbeidsulykkebegrepet i yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav a) Skyggedommen Rt. 2005 s. 1757 s. 8-10*. Hentet 23.mars 2023.
- Kjelland (2016)** Kjelland, Morten. *Erstatningsrett – en lærebok*. Oslo: Universitetsforlaget. 2016.
- Kjønstad (red.) 1998** Kjønstad, Asbjørn. *Folketrygdloven med kommentarer*. Oslo: Ad Notam Gyldendal 1998.
- Kjønstad (2004)** Kjønstad, Asbjørn. *Forsikring og erstatning ved arbeidsskader og arbeidssykdommer*. Tidsskrift for Erstatning, vol. 1, Iss. 2-3, pp 166-177. 6 september 2004. (Lest på Idunn.no 10.januar 2023)
- Kjønstad (red.) 2007** Kjønstad, Asbjørn. *Folketrygdloven med kommentarer*. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2007.
- Kjønstad, A. (2017)** *Velferdsrett I: grunnleggende rettigheter, rettssikkerhet og tvang*. 6. utgave, 2. opplag 2018. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag AS.

- Knoph (2004)** *Oversikt over Norges rett*, 14.utg. Universitetsforlaget, 2004.
- LDO (2007)** Likestillings- og diskrimineringsombudet. Mer likestilt yrkesskadeerstatning. Nyhetsarkiv fra 2007.
<https://www.ldo.no/arkiv/nyheitsarkiv/2007/Mer-likestilt-yrkesskadeerstatning/> (Sist åpnet 2.april 2023).
- Lødrup (1995)** Lødrup, Peter. *Lærebok i erstatningsrett*. 3. utg., Oslo: Grafisk Hus A.S. Bergen, 1995.
- Lødrup (medf. Kjelland) (2009)** Lødrup, Peter. *Lærebok i erstatningsrett*. 6. utg., med bistand av Morten Kjelland. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2009.
- Narvland (2019)** Narvland, Runar. *Folketrygdloven med kommentarer*. 3.utg., Gyldendals Juridiske Kommentarserie, Oslo, 2019.
- Narvland (2021)** Narvland, Runar. *Yrkesskade*. 1.utg., Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo, 2021.
- Ness (2007)** Ness, Jan Gunnar (2007) *Arbeidsulykkebegrepet i utvikling – en kommentar til Skygge-kjennelse og Svein Jø-sang*. Tidsskrift for Erstatningsrett, Vol. 4, Iss. 1-2, s. 132-136. (Hentet 2.februar 2023)
- Nielsen (2012)** Nielsen, Roy A. Og Mandal, Roland. *Yrkesskade – mest for menn? Om kjønnsforskjeller i tildeling av uførepensjon med yrkesskadefordel*. Fafø-rapport 2012:45, ISBN 978-82-7422-932-7.
- Nygaard (2007)** Nygaard, Nils. *Skade og ansvar*. 6.utg. Universitetsforlaget, Bergen, 2007.
- Selmer (1986)** Selmer, Knut S. *Forsikringsrett*, 2.opplag, Universitetsforlaget AS, 1986.
- Skoghøy (2013)** Skoghøy, J.E.A. (2013) “*Reelle hensyn som rettskilde*,” Lov og rett, 52(4), pp. 257–258.
- Skårberg og Reusch (2003)** Skårberg, Lars Olav og Reusch, Marianne. *Yrkesskade – forsikring og trygd*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag, 2003.

STAMI (2021)	Statens arbeidsmiljøinstitutt. <i>Faktabok om arbeidsmiljø og helse (2021)</i> . <i>STAMI-rapport, årgang 22, nr. 4</i> , Oslo.
Taraldrud (2018)	Taraldrud, Karen Eg. <i>Oversikt over rettskildene</i> , 1. utgave og 1. opplag. Oslo: Cappelen DAMM AS, 2018.
Wilhelmsen, Hagland og Lødrup (2017)	Wilhelmsen, Trine-Lise. Hagland, Birgitte og Lødrup, Peter. <i>Om Erstatningsrett: Med utgangspunkt i tekster av Peter Lødrup</i> . Oslo: Gyldendal Juridisk, 2017.

RAPPORTER OG STATISTIKK

DAYSY (2021)	Finans Norge DAYSY-rapport 2021. Årsaksstatistikk i yrkesskadeforsikring. 29.juni 2021
DAYSY (2022)	Finans Norge DAYSY-rapport. Årsaksstatistikk i yrkesskadeforsikring. 29.september 2022
SSB (2011)	Statistisk sentralbyrå. Standard for yrkesklassifisering (STYRK-08) Notater 17/2011. (Lest på Statistisk sentralbyrå 03.desember 2022)
SSB (2021)	Statistisk sentralbyrå. <i>Rapporterte arbeidsulykker, etter kjønn, alder, fravær og næring: 23 201 registrerte yrkesulykker i 2021.</i>
STAMI	Statens arbeidsmiljøinstitutt. Inndeling av NOA yrkes- og næringsgrupper. (u.å.) https://noa.stami.no/yrker-og-naeringer/inndeling-av-yrker-og-naeringer/ (Sist åpnet 13.april 2023)

LOVER

1894	Lov om Ulykkesforsikring for Arbeidere i Fabriker mv. 23. juli nr. 6
1958	Lov om yrkesskadetrygd 12. desember 1958 nr. 10
1989	Lov om yrkesskadeforsikring 16. juni 1989 nr. 65
1997	Lov om folketrygd 28. februar nr. 19

FORARBEIDER

NOU 1972:2	Erstatning ved yrkesskader
NOU 1988: 6	Erstatning og forsikring ved yrkesskade
NOU 1990:20	Forenklet folketrygdlov
NOU 2004:3	Arbeidsskadeforsikring
NOU 2008:11	Yrkessykdommer
Ot.prp.nr. 44 (1988 - 1989)	Om lov om yrkesskadeforsikring
Ot.prp.nr. 29 (1995-1996)	Om ny lov om folketrygd (folketrygdloven)
Prop. 193 L (2012-2013)	Lov om arbeidsskadeforsikring

KRONOLOGISK DOMSREGISTER

Høyesterettsdommer

Rt. 1917 s. 956	Rt. 2007 s. 882
Rt. 1988 s. 394	Rt. 2008 s. 1646
Rt. 2004 s. 487	Rt. 2009 s. 1626
Rt. 2005 s. 1757	HR-2009-52-U
Rt. 2006 s. 1642	Rt. 2013 s. 645

Underrettsdommer

LF-2011-42663
LG-2005-168779
LG-2007-165166
LG-2019-98836
LG-2022-78419

Trygderettskjennelser

TRR-1996-391	TRR-2009-503
TRR-2004-2910	TRR-2010-1242
TRR-2007-3414	TRR-2010-760
TRR-2009-132	TRR-2018-510

TRR-2020-3380
TRR-2020-3765
TRR-2020-3817
TRR-2021-568
TRR-2021-1297
TRR-2021-1461

TRR-2021-2477
TRR-2021-2769
TRR-2021-2793
TRR-2021-2829
TRR-2021-4231
TRR-2022-2116

Nemdspraksis

FinKN-2012-64
FinKN-2012-605
FinKN-2015-200
FinKN-2019-303
FinKN-2020-335

FinKN-2020-764
FinKN-2021-100
FinKN-2022-93
FinKN 2022-378

RUNDSKRIV

R13-00-L17 (1997)

NAV – Arbeids og velferdsetaten. *Rundskriv til ftrl kap 13: Yrkesskadedekning*. Datert 1997-05-01, sist endret 2023-03-28 (sist lest 17.april 2023)

STORTINGSdokUMENT

Meld. St. 6 (2013-2014)

Tilbaketrekning av Prop. 193 L (2012-2013) Lov om arbeidsskedeforsikring

Dokument 8:150 S (2020-2021)

Representant forslag om nødvendige endringer i regelverket for yrkesskade, herunder de såkalte «oljepionerene»

VEDLEGG⁷⁹

1. Korrespondanse med NAV statistikkseksjonen/ Kunnskapsavdelingen.
2. Korrespondanse med Likestillings- og diskrimineringsombudet.

⁷⁹ Samtykke til å fremlegge korrespondansen som kilde er avgitt 13.april 2023.

Vedrørende yrkesskade-rapporter

[Redacted] @nav.no >

📧 Reply all | ▾

Fri 2022-11-04, 12:28

[Redacted] NAV Statistikk 2826 <nav.statistikk@nav.no> ▾

Inbox

Hei

Her er tall på yrkesskade fra 2016 til hittil i 2022.
Tabellen viser innvilgede saker, avslag og vedtak.

Lykke til med oppgaven

Stønadsområde Topp	År	Antall innvilget (SPS)	Antall avslått (SPS)	Antall vedtatte saker
Yrkesskade	2016	35869	12416	48 293
Yrkesskade	2017	36821	14414	51 237
Yrkesskade	2018	36525	18432	54 957
Yrkesskade	2019	35138	19025	54 164
Yrkesskade	2020	30383	15251	45 634
Yrkesskade	2021	34635	17845	52 480
Yrkesskade	2022	27133	16047	43 180

Hilsen

[Redacted]

Seniorrådgiver
Statistikkseksjonen // Kunnskapsavdelingen
NAV // Arbeids- og velferdsdirektoratet
☎ 98076100
www.nav.no

...

Likestillings- og diskrimineringsombudet er fornøyd med at regjeringen nå går i riktig retning av en mer likestilt yrkesskadeerstatning. Det å la belastningsskader som er typisk for kvinneyrkene også bli omfattet av yrkesskadeordningen, er et krav som Likestillings- og diskrimineringsombudet har fremmet i lang tid.

Arbeids- og inkluderingsminister Bjarne Håkon Hanssen uttaler idag at han har fått signaler om at dagens regelverk kan oppleves som urimelig, eksempelvis der helsepersonell får skadet ryggen i forbindelse med løft av eldre, syke og funksjonshemmede, uten å få skaden godkjent som yrkesskade. Dette har vi bestemt å gjøre noe med i forbindelse med lovarbeidet om ny arbeidsskadeordning, sier Bjarne Håkon Hanssen.

- Jeg er glad for at Bjarne Håkon Hanssen nå går inn for å foreslå å oppheve den urimeligheten som ligger i yrkesskadeerstatningen idag, sier Likestillings- og diskrimineringsombud Beate Gangås.

Flere av høringsinstansene har reist spørsmål om dagens yrkesskaderregelverk i tilstrekkelig grad fanger opp sykdommer som klart skyldes forhold på arbeidsplassen. Regjeringen mener at det er gode grunner for en grundig og bred gjennomgang av denne problemstillingen, og tar derfor sikte på i løpet av kort tid å nedsette et medisinsk ekspertutvalg for å bidra til et godt beslutningsgrunnlag.

Ta kontakt med LDO

☎ 23 15 73 00

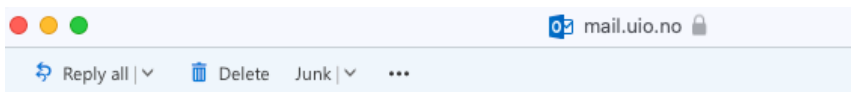
→ [Kontaktinformasjon](#)

→ [Presse](#)

→ [Om ombudet](#)

→ [Sidekart](#)

→ [Personvernerklæring](#)

Spørsmål om yrkesskadeerstatning

Post <post@ldo.no>

Fri 2022-11-04, 14:40

Inbox

Hei!

Du sendte oss et spørsmål om yrkesskadeerstatning 021122. Jeg kan opplyse om at ombudet ikke har jobbet videre med denne problemstillingen.

Lykke til med det videre arbeidet med oppgaven din!

Med vennlig hilsen

fagdirektør/Senior Legal Adviser
Likestillings- og diskrimineringsombudet/The Equality and Anti-Discrimination Ombud